

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“
Филологически факултет
Катедра „Английска филология“

Славка Грънчарова

*ФУНКЦИОНАЛНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА СЕМАНТИКО-
ИНФОРМАЦИОННАТА СТРУКТУРА НА ИЗРЕЧЕНИЕТО ПРИ СЛУЧАИ
НА КОМПЛЕКСНА СИНТАКТИЧНА КОНДЕНЗАЦИЯ В СЪВРЕМЕННИЯ
АНГЛИЙСКИ ЕЗИК*

АВТОРЕФЕРАТ

Научен ръководител: проф. д.п.н. Лиляна Грозданова

Рецензент: проф. д-р Петя Осенова

Рецензент: доц. д-р Христо Стаменов

Област на висше образование 2. Хуманитарни науки

Професионално направление 2.1. Филология

Докторска програма: Германски езици – английски език и езикознание

2017

Публичната защита на дисертационния труд ще се състои на 17.01.2018 г. в Ректората на ПУ „Паисий Хилендарски“ от 14.00 часа в Заседателната зала, ет.1.

Състав на научното жури:

Външни членове за Пловдивския университет:

1. **Проф. д.п.н. Лиляна Александрова Грозданова** – СУ „Св. Климент Охридски“; област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1. Филология – Германски езици (Английско езиковедие)

2. **Проф. д-р Петя Начева Осенова** – СУ „Св. Климент Охридски“, БАН; област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1. Филология – Български език (Морфология, Синтаксис, Корпусна лингвистика)

3. **Проф. д-р Румяна Балинова Годорова** – Шуменски университет „Св. Константин Преславски“; област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1. Филология – Германски езици (Съвременен английски език)

4. **Доц. д-р Христо Маринов Стаменов** – Софийски университет „Св. Климент Охридски“; област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1 Филология – Германски езици, Съвременен английски език (Морфология)

Вътрешни членове за Пловдивския университет:

1. **Доц. д-р Петя Николова Бъркалова** – ПУ „Паисий Хилендарски“, катедра „Български език“; област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1. Филология, Съвремен български език (Синтаксис)

Резервни членове:

Външен за Пловдивския университет:

1. **Проф. д-р Светла Пенева Коева** – Институт по български език, БАН; област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално

направление 2.1. Филология (Общо и сравнително езиковедие,
Математическа лингвистика)

Вътрешен за Пловдивския университет:

2. **Доц. д-р Станка Желязкова Козарова** – ПУ “Паисий
Хилендарски“, катедра „Общо езиковедие и история на българския език“;
област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално
направление 2.1. Филология – Класически езици.

Дисертационният труд се състои общо от 345 стр., от които 302 стр. са
научният текст, разпределен в 7 глави, като 8-мата глава се състои от
заклучения; останалите 43 стр. включват цитирана и обща библиография,
таблици и приложения.

“Bertie old man I say Bertie could you possibly come down here at once. Everything gone wrong bang it all. Dash it Bertie you simply must come, I am in a state of absolute despair and heart-broken. Would you mind sending another hundred of those cigarettes. Bring Jeeves when you come Bertie. You simply must come Bertie. I rely on you. Don’t forget to bring Jeeves. – BINGO.’

For a chap who’s perpetually hard up, I must say that young Bingo is the most wasteful telegraphist I ever struck. He’s got no notion of condensing.”

P.G.Wodehouse

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

1. Увод – предмет и цел на изследването, методология и теоретичен апарат.....	1
2. Синтактична елипса и синтактична кондензация.....	5
2.1. Синтактична елипса.....	8
2.2. Синтактична кондензация.....	9
3. Понятията <i>синтактична кондензация</i> и <i>комплексна синтактична кондензация</i>	11
3.1. Кондензатори и кондензирани структури.....	12
3.2. Видове кондензация – предложение за класификация.....	15
3.3. Кондензирани структури при различните видове кондензация...	18
3.3.1. Кондензирани структури при <i>семантико-синтактична кондензация</i>	18
3.3.2. Кондензирани структури при <i>синтактична кондензация</i>	19
3.3.3. Кондензирани структури при <i>комплексна синтактична кондензация</i>	23
4. Синтактичен статут на кондензираните структури при комплексна синтактична кондензация.....	25
4.1. <i>Функционална и структурна</i> комплексна синтактична кондензация.....	33
4.2. Кондензирани структури при функционална и структурна комплексна синтактична кондензация.....	34
5. Семантична и комуникативно-информационна структура – теорията за ФИП (Функционална изреченска перспектива) на Пражката школа и нейните последователи.....	34

5.1. Семантична и комуникативно-информационна структура при кондензация.....	37
5.2. Семантичната и комуникативно-информационната структура на изречението при семантико-синтактична и при синтактична кондензация.....	41
6. Семантичната и комуникативно-информационната структура на изречението при комплексна синтактична кондензация.....	47
6.1. При конструкцията <i>Акузатив с инфинитив</i>	48
6.1.1. Със статут на CP (Complementizer Phrase).....	48
6.1.2. Със статут на TP (Tense Phrase) или по-ниска фраза.....	49
6.1.3. Със статут на CP, като главният предикат се приобщава към функционална опора „лек“ глагол (v).....	53
6.2. При екзистенциална и каузативна конструкция с глагола <i>have..</i>	55
6.3. При конструкцията <i>Акузатив с причастие</i>	56
6.3.1. Със сегашно причастие.....	57
6.3.2. С минало причастие.....	58
6.4. Отлагане на подлога на инфинитива и причастията в кондензираните структури.....	59
7. Приноси на дисертационния труд.....	60
8. Приложение 1.....	63
9. Публикации по темата на дисертацията.....	64
10. Библиография, цитирана в автореферата.....	65
11. Корпуси.....	68

1. Увод – предмет и цел на изследването, методология и теоретичен апарат

Кондензацията като лингвистично явление се проявява на всички езикови нива. Поради тази причина в лингвистичната литература се срещат различни схващания за кондензацията и нейните форми. Предмет на настоящето изследване е *комплексната синтактична кондензация* и затова е необходимо да изясним какво разбираме под синтактична и комплексна синтактична кондензация, какви структури я представляват и как те функционират в комуникацията.

Често в литературата кондензацията се определя като елипса. Това налага да се установи дали елипсата и кондензацията са едно и също явление и ако не са, да направим разграничение между тях. За тази цел си поставихме задачата да отговорим на следните въпроси:

- Какво представлява *синтактичната кондензация* и по какво тя се различава от *синтактичната елипса*?
- Какви *видове* синтактична кондензация ще различаваме?
- Какво ще разбираме под *кондензатор* и *кондензирани структури*?
- Какви *видове кондензирани структури* се срещат при различните видове синтактична кондензация и каква е тяхната синтактична функция в изречението?
- Каква е ролята на синтактичната кондензация *в комуникацията*?
- Има ли разлика между *синтактична* кондензация и *комуникативна* кондензация?

Разграничението между синтактична елипса и синтактична кондензация има отношение към дефинирането на понятието синтактична кондензация. Тъй като в лингвистичната литература съществува смесване на двете понятия, като често едното се обяснява с другото, считаме, че е важно да се разграничат двете явления, особено на синтактично ниво, тъй като то има отношение към темата на дисертацията. Изследователите на елипсата предлагат класификации, сред които се наблюдава категория *синтактична елипса*, но е необходимо да определим по какво тя се различава от *синтактичната кондензация*, както и от *комплексната синтактична кондензация*. Това се разглежда в първите две глави на дисертацията, като на базата на предишни лингвистични изследвания се извеждат различията между двете явления и се предлага дефиниция на синтактичната и комплексната синтактична кондензация, изяснява се какво разбираме в

тази дисертация под кондензатори, кондензирани структури, степени и рангове на кондензация.

Трета глава на дисертационния труд предлага класификация на кондензацията, която действа на синтактично ниво, дискутира синтактичния статут на кондензираните структури чрез апарата на генеративния синтаксис, като очертава трите основни групи кондензирани структури от синтактична гледна точка в случаите на комплексна синтактична кондензация, които се срещат при някои семантични групи глаголи. В четвърта глава се прави преглед на някои други случаи на кондензация, които са извън обхвата на изследването, защото не попадат в предложената дефиниция за синтактична кондензация, а представляват смесени случаи, при които кондензацията се осъществява между синтактичното и други нива, например семантичното и/или лексикалното.

Проблемът за семантичната и комуникативно-информационната структура на изречението се разглежда в пета глава на дисертацията, в която се прави обзор на някои функционални модели, с акцент върху теорията за Функционалната перспектива на изречението (ФИП – функционална изреченска перспектива), разработена от Пражката школа и от нейните последователи. Подробно се коментират функционалните характеристики на различните кондензирани структури в глава шеста и седма, като се прилага Пражката теоретична рамка и елементи от формалния модел за функционален анализ, разработен от Грънчаров (2010). Изясняват се техните комуникативни функции, свързани с проблемите на темата и ремата и локализацията на комуникативно-информационния фокус, на базата на контекстната не/зависимост, която определя качеството на информацията, носена от даден изреченски елемент, т.е. дали този елемент кодира стара или нова информация.

В релевантната литература се срещат разнопосочни мнения за ролята на различните кондензирани структури в комуникацията. Трябва да се има предвид, че самите структури са разнородни и е нормално да има различия в комуникативните им функции. Ето защо функционалният анализ на кондензираните структури е важен, за да се установи дали те кодират предимно стара или нова информация, дали реализират тематични или рематични комуникативни субполета. Тъй като предикацията в тях е вторична и се осъществява от неспрегаема глаголна форма, която носи по-оскъдна информация, съществува общоразпространено мнение, че тези структури служат за задаване на обстановката и следователно реализират тематични дистрибуционни полета (виж Попа 2008: 334).

Дизел (2004: 45) цитира някои схващания на лингвисти, когнитивисти и функционалисти, за предаване на *информация на преден план* и *информация като фон*, което се свързва със структурния тип изречение.

Смята се, че подчинените изречения служат за фонова информация, а главните изречения, за информация на преден план. Юнкова (2008: 262) в статия за средствата на изреченската кондензация в пресата твърди, че употребата на кондензатори може да помогне на читателя да установи структурата на представената информация и да различи важната информация. Тя свързва употребата на кондензатори с представяне на информация, която е обща, маргинална или вероятно позната на читателя, от което следва, че авторката смята тези структури за тематични.

Среща се и противоположното мнение, че кондензираните структури служат за присъединяване на ремата към темата на изречението (виж например Матезиус 1975: 113-114), което на практика означава, че те имат рематичен характер. Също така, Вахек (2012 – онлайн източник) твърди, че „кондензаторите придават на изречението известен динамизъм, което се подпомага от факта, че поради намаленото значение в английския език на спрегнатия глагол, вниманието на слушателя или читателя се привлича по-скоро от кондензатора, отколкото от малко или много формалния предикат.“¹ Анализът, проведен в настоящето изследване на базата на корпус от изречения-примери, има за цел да изясни доколко тези разнопосочни мнения са основателни и в кои случаи са валидни, като се има предвид разнообразието от кондензатори.

Използваната методология в дисертацията представлява комбинация от теоретичен и практически подход. Теоретичният подход е свързан с дефинирането и класифицирането на явлението (комплексна) синтактична кондензация. Той включва обзор, анализ и критическа съпоставка на предишни разработки по въпроса на елипсата и кондензацията с цел те да се разграничат и определят. Тази част от работата се основава на традиционната синтактична теория и терминология за логико-семантичната и формална структура на изречението.

Синтактичният статут на кондензираните структури е аргументиран в рамките на генеративната синтактична теория, от Минималистичната програма на Чомски от 1995 г. до най-новите разработки. Трябва да се подчертае, че генеративният анализ е използван само като аргументация и илюстрация при определяне на не/изреченския статут на различните кондензирани структури с инфинив, причастие и герундий. Той служи, също, да се внесе яснота върху статута на подлога на неличните глаголни предикатори² – доколко може да се твърди, че върху него се застъпват две синтактични функции. Това застъпване служи за дефинирането на комплексна синтактична кондензация (виж Носек 1964). Носек използва

---

¹ Преводът е мой.

² Използваме този термин, за да разграничим нефинитния глагол, осъществяващ вторична предикация, от главното сказуемо.

термина „синтактична кондензация“ и разглежда случаи на *Акузатив с инфинитив*, при които допълнението на главния предикат е едновременно и подлог на инфинитива.

Практическият подход е приложен в анализа на комуникативно-информационната функция на кондензираните структури. Той се опира на данни от ръчно подбрани изречения-примери от съвременни англоезични автори, както и на данни от електронните корпуси – Британския национален корпус (British National Corpus - BNC) и Корпуса на съвременния американски (Corpus of Contemporary American - COCA). Работата в корпусите беше улеснена от известната предвидимост на глаголите, които селектират кондензирани структури, както и на неличните глаголни форми. Това направи възможно да се съставят различни проследяващи нишки, например: <persuade [*n] to [*v]>, <made [*n] [*v]>, и др. Тук е мястото да отбележим, че работата няма статистически цели, а по-скоро се стреми да дефинира, класифицира и апробира ролята на изучаваните явления и структури. На отделни места се коментират общи тенденции в употребите, което има практическа стойност както при самата употреба на езика, така и при изучаването и преподаването на чуждия език и преводаческата практика.

Методът за комуникативно-функционален анализ е комбинация от този, разработен от Пражката школа и ранния Халидей, и модела на Грънчаров (2010). Според тях всеки изреченски елемент се изучава в контекстната му употреба, като се отчита взаимодействието на факторите на ФИП. Моделът на Грънчаров е максимално обективизиран, със стриктно зададени параметри и корелации, което позволява изследването да се проведе изключително на лингвистична основа, без намесата на понятия и термини от други научни области, извън лингвистичната теория. От Пражката теория се използват предимно идеите за факторите на ФИП, за динамичните семантични функции и разпределението на комуникативния динамизъм, а от модела на Грънчаров – идеята за възможността да има два комуникативни центъра в изречението, като единият е винаги свързан с новата информация и е носител на фокуса, а другият е вид *изтъкнатост* (prominence), която се реализира върху проста тема или проста рема. В тази връзка, в настоящата работа се прави допълнително разграничение между двата вида изтъкнатост, като първата наричаме *рематична изтъкнатост*, а втората, *тематична изтъкнатост*.³ Така на практика се получава възможност за комбинации между три комуникативни центъра – рематичен фокус, рематична изтъкнатост и тематична изтъкнатост.

---

³ Използваме този термин в по-различен смисъл от Грънчаров (2010) – под *тематична* той има предвид „принадлежащ на *тематичната организация на изречението*“, а тук се има предвид „принадлежащ на *полето на темата*“.

Нивото на анализ е синтактичното, като се предпочита понятието *изречение*, следвайки пражките лингвисти, пред понятието *изказ*, тъй като от практичност и за по-голяма обективност се използват примери от писмената реч. Съществуват изследвания, които сочат, че някои кондензирани структури се срещат предимно в писмената реч, освен това, в устната комуникация изречението има неустановен статут, тъй като в нея се използват много изреченски фрагменти, части от фрази, разпокъсани изрази, повторения, паузи, както и най-разнообразни модели на събеседване, които определят задаването на темата, доминирането на разговора, размяната на реплики и прекъсването на събеседника. Използването на писмени източници дава възможност за проследяване на лингвистичния контекст, на базата на който се определя качеството на информацията (стара-нова), която носят изреченските елементи. По този начин се елиминира намесата на други фактори, като периода на задържане на информацията в паметта, различните интерпретации на тези, които транскрибират устната реч и т.н.

Както споменахме по-горе, изясняването на проблема за синтактичната кондензация има отношение към изучаването и преподаването на чуждия език, защото с него са свързани специфични употреби, които се разминават в британския и американския вариант на английския език, в отделните стилове и регистри, а също така и в различните периоди от развитието на езика. Ето защо едно такова изследване допринася за изясняване на някои спорни употреби, не само в теоретичен план, но и в методологическата и преводаческата практика.

Кондензацията често създава условия за това, което Фирбас (1992: 11;108) нарича *потенциалност*, т.е. възможност за нееднозначни интерпретации на лингвистичните комуникативни структури. Потенциалността може да има проявления на всички нива. Правилното де/кодиране на комуникативно-информационната структура и адекватното локализиране на фокуса на изречението са изключително важни в преводаческата практика, по-специално в писмените преводи, които се извършват основно на изреченско ниво. Проблемите на комуникативната организация на съобщението, кодирано в изречението, са свързани с правилната употреба на речта, с уменията за ясно и точно изразяване, изграждането на които са цел на всяко едно езиково обучение.

2. Синтактична елипса и синтактична кондензация

Както споменахме, в лингвистичната литература има тенденция да се смесват и използват като еднозначни термините *елипса* и *кондензация*, често за да се означа едно и също езиково явление. Така например, според

Байбър et al. (1999: 230) елипсата е езиково средство, което кондензира (или редуцира) едно и също значение в по-малко думи. Същото заключение дословно правят и други езиковеди (виж Еймийн 2008).

Съществена разлика между двете понятия се забелязва още в речниковите им тълкования, като елипсата е обяснена с изпускане на елемент от фразата или изречението, докато при дефиницията на кондензацията такова изпускане не се споменава, а се акцентира върху скъсяването на формата.

Както елипсата, така и кондензацията се срещат на най-различни езикови нива. Класификацията на елипсата зависи от това на кое езиково ниво действа, както и от вида на категорията, която е изпусната. Не сме срещнали в релевантната литература изчерпателна класификация на синтактична кондензация. Логично е тя да се класифицира също според нивото, на което действа – подобна класификация предлагаме в настоящата работа за случаите, когато кондензацията засяга синтактичното ниво.

Особено важни при изучаването на елипсата са мотивацията, конфигурациите, които я допускат и пълната и недвусмислена възстановяемост на изпуснатия елемент. Очевидно е, че елипсата води до кондензация, най-вече на семантико-синтактично ниво. В този смисъл тя може да се смята за едно от средствата за осъществяване на кондензация. Както става ясно от предложената дефиниция, базирана на, и прецизираща, дефиницията на Матезиус (1975: 146) за комплексна кондензация, синтактичната кондензация не предполага изпускане на елементи от структурата на изречението, което съответно не налага те задължително да бъдат напълно и недвусмислено възстановени. По това тя се различава от дефиницията за синтактична елипса, при която изпуснатият елемент трябва да може напълно да се възстанови в структурата на изречението, без то да стане неграматично.

Друга съществена разлика между синтактичната елипса и синтактичната кондензация се състои в това, че кондензацията представлява номинализация на речта, вследствие на намаления динамизъм на английския глагол, забелязан от пражките лингвисти (виж Вахек 2014). Самите нелични (нефинитни) глаголни форми имат номинален характер и могат да заемат номинални позиции в изречението, но в кондензираните структури те изпълняват ролята на предикатор, осъществяващ вторична предикация. Затова трябва да се прави разлика между отношенията вътре в кондензираната структура и нейната роля в рамките на цялото изречение.

Често двете явления се свързват с принципа на икономията и с проблема за езиковата сложност (language complexity). Синтактичната елипса, която се свързва преди всичко с координация на фрази и изречения, предполага

опростяване на формата чрез изпускане на елементи от структурата на изречението, но това води до по-голям семантичен товар върху по-кратката форма. При кондензацията, която се свързва преди всичко със субординация и редуциране на структурите в синтактичната йерархия, няма изпускане на задължителни изреченски⁴ елементи, но като цяло изречението е усложнено, тъй като вторичната предикация е вид преход от просто към сложно изречение. В резултат можем да обобщим, че елипсата е преди всичко ситуационно и прагматично мотивирана, докато кондензацията е тенденция в езиковото развитие и мотивацията ѝ е по-скоро структурна. Очевидно е, че двете явления се различават отчетливо, макар че има и някои случаи на застъпване – общи характеристики, включващи както синтактична елипса, така и синтактична кондензация. По-подробно въпросът за структурните усложнения в езика е разгледан в раздел 1.3.3. на дисертацията.

Елипсата и кондензацията имат, също така, различно разпространение в рамките на един и същи език. Докато елипсата е характерна повече за говоримата комуникация и неформалния регистър, кондензацията, особено някои кондензирани структури, се среща предимно в писмената реч и съответно във формалния ретистър. Милър (2011: 222) подчертава, че „от спонтанния разговорен английски типично отсъстват, в зависимост от говорещия, силно интегрирани нефинитни „изречения“ като свободни причастия, свободни причастия със собствен подлог и герундий с притежателен подлог.“⁵

При някои видове елипса и кондензирани структури има изключения от това обобщение, например елипсата при координирани изречения е еднакво застъпена в разговорния и в писмения език; както и кондензираните структури със сложно допълнение, изразено чрез конструкциите *Акузатив с инфинитив*, *Акузатив с причастие* и герундийен комплекс със собствен подлог, които са фиксирани употреби след определени глаголи и не съществува възможност за комплементация с пълно подчинено изречение. За повече информация за разпределението на елипсата и кондензираните структури виж Байбър (1999: 158).

---

⁴ В случая се има предвид понятието *clause*, което не се среща в българистичната литература. То означава изреченска структура, която се анализира с понятията *подлог*, *предикат*, *допълнение* и т.н. и обикновено е в свързано състояние като съчинено, главно или подчинено изречение, което в някои случаи има потенциал да представлява самостоятелно просто изречение. В англоезичната литература структурите с нелични глаголни форми също се разглеждат като *clauses* – *non-finite clauses*. Тук ще използваме изразите *изреченска структура*, *субизречение* и *субизреченска структура*, заради подчинения статут на кондензираните структури.

⁵ Преводът е мой.

2.1. Синтактична елипса

Прецизна и стегната дефиниция на синтактична елипса дава Макшейн (2005: 15): „Синтактична елипса е неизразяването на дума или фраза, която независимо от това, се очаква да заеме определено място в синтактичната структура на изречението. Синтактически задължителните изреченски компоненти включват глагола (или други предикативни думи), неговите аргументи, и някои елементи, които принадлежат към по-незначителните части на речта, като съюзите.“⁶ Според авторката при синтактичната елипса трябва да е възможно изпуснатата дума да се вмести на мястото си – граматическите правила на езика трябва да допускат такова пълно и еднозначно възстановяване. Това означава, че разполагаме с надежден диагностичен тест за разпознаването на синтактичната елипса и разграничаването ѝ от синтактичната кондензация.

Макшейн очертава няколко типа синтактична елипса сред няколко езика, най-вече руски и полски, които се срещат със, или без кореферент, т.е. със, или без синтактично достъпен антецедент. Не всички типове елипса, описани от Макшейн, се срещат в английския език.

Двете важни условия за синтактичната елипса са: а) допустимостта за изпускане на елемент и б) възстановяемостта на изпуснатия елемент. Елипсата е възможна само ако езикът я допуска в дадена конфигурация. Най-често срещаните видове допустимост са допускане при определен тип лексикална категория и допускане при синтактичен паралелизъм. Референтите на изпуснатите конституенти трябва да бъдат недвусмислено възстановяеми. Възстановяването се извършва чрез: а) лингвистичния контекст; б) екстралингвистичния контекст; в) общите познания за света наред със семантиката на експлицитните категории.

Освен тези три типа възстановяемост, описани от Макшейн, Куърк et al. (1994: 889-913) говорят за *структурна възстановяемост* (structural recoverability), според която конструкцията може да бъде проследена и има свое собствено място в граматическата система на езика. Същите автори правят и подробна класификация на видовете елипса, степените на стриктност при допустимостта ѝ, както и на критериите за възстановяемост в английския език.

Байбър et al. (1999, 2002) описват няколко основни конфигурационни типове елипса в английския, които са илюстрирани с примери от електронния корпус Лонгман за говорим и писмен английски (The Longman Spoken and Written English Corpus):

---

⁶ Преводът е мой.

- Елипса при координирани изречения, които могат да са свързани със или без координатор
- Елипса при подчинени изречения за сравнение
- Елипса при поредица от въпроси и отговори
- Други типове елипса: пълно въпросително изречение, последвано от по-специфичен въпрос, елиптически по форма; пълно съобщително изречение, последвано от елиптически изявления; изпускане на функционални категории и някои други типове ситуационна елипса.

2.2. Синтактична кондензация

Матезиус (1975: 146) използва термина *комплексна кондензация*, за да означава тенденцията в английския език чрез неизреченски конструкции, организирани около нелични глаголни форми, да се изразяват цели мисловни комплекси, които в други езици, като чешкия например, обикновено се изразяват с подчинени изречения. Той не уточнява, че става въпрос за *синтактична* кондензация, но споменава изреченски/неизреченски структури, както и че те изразяват цели завършени мисловни (съдържателни) комплекси. Посочва и двата вида средства на комплексната кондензация: *неличните глаголни форми* (инфинитив, причастие и герундий) и *сложните конструкции*. Трябва да отбележим, че посочените сложни конструкции също включват нелични глаголни форми. Неговата дефиниция за комплексна кондензация ни дава основание да смятаме, че той има предвид точно синтактичното ниво, на което тя се проявява в английския език. Като имаме предвид определението, дадено от Матезиус, можем да постулираме конкретно *синтактична кондензация*, осъществяваща се чрез нелични глаголни форми, които изпълняват ролята на предикатор по отношение на експлицитен подлог, който е различен от подлога на главното изречение, като по този начин реализират вторична предикация. Това означава, че ще разглеждаме като синтактична кондензация само случаите на нелични глаголни форми със собствен подлог. Основание за това ни дава и фактът, че английският е език, който не допуска безподложни изречения.⁷

Куърк (1972: 724) определя структурите с нефинитни глаголни форми без собствен подлог като „средства за синтактична компресия“, при които нефинитният глагол функционира като предикат, а подлогът е изпуснат. Авторът допуска, че подлогът трябва да е възстановим от лингвистичния контекст, най-често вътре в самото сложно изречение, като има същата

---

⁷ т.н. non-prodrop language

референция като съществително или местоимение в главното изречение. Според това тълкувание кондензацията се осъществява едновременно в главното и в подчиненото изречение. В дисертацията се приема разбирането на Макшейн (2015), че възстановяването на подлога в тези случаи става на семантична основа, че те не се смятат за синтактична, а за семантична елипса, тъй като пропуснатият подлог на нефинитната глаголна форма не може да бъде вместен пред нея, т.е. не може да бъде структурно възстановен. В настоящата работа разглеждаме такива изречения като примери за семантико-синтактична кондензация:

*John likes [John] to read in bed.

*[John] Reading in bed, John fell asleep.

Независимо, че съществителното [John] е възстановимо семантически като агент на нефинитния глагол, не е възможно то да бъде възстановено синтактически. Горепосоченият пример е случай на семантична елипса и семантико-синтактична кондензация. Това не означава, че семантичната елипса винаги представлява синтактична кондензация. В следния пример няма редукция на субизречение до статут на част на изречението; няма, също така, и нефинитна глаголна форма:

I already have a black bag, I want a red *one*.

Матезиус (1975: 171) посочва интересна синтактична особеност на английския език, която се изразява в употребата по-често на координация вместо субординация от една страна и от друга, в честата употреба на сложни конструкции, които функционират като части на изречението в резултат на кондензация. Той привежда примери от чешки и немски с подчинени изречения, които в английския превод са предадени със сложни конструкции. Това означава, че кондензацията, като една крайна форма на вграждане (*embedding*), в голяма степен е заела мястото на субординацията в английския синтаксис.

Не на последно място трябва да отбележим и факта, че кондензацията е свързана с неизразяване на предикативността, тъй като нефинитните глаголни форми не изразяват лице, число и време. За сметка на това кондензацията реализира вторична предикация и маркира преход от просто към сложно изречение.

3. Понятията *синтактична кондензация* и *комплексна синтактична кондензация*

В предходния раздел дадохме определение за синтактична кондензация, която за да реализира вторична предикация, трябва да има следните характеристики:

- наличие на нелична (нефинитна) глаголна форма за предикатор
- наличие на експлицитен (явен) подлог на неличната глаголна форма, различен от подлога на главното изречение

В така дефинираните кондензирани структури на синтактичната кондензация присъстват двата основни елемента на субизречението (clause) и кондензацията се осъществява изцяло в него без наличие на елипса, за разлика от случаите на семантико-синтактична кондензация, при които според Къурк (виж по-горе) тя се осъществява едновременно в главното и в субизречението и е съпроводена от елипса. Както вече споменахме наличието на синтактично изразен подлог е важно условие за постулирането на синтактична кондензация, защото английският е *non pro-drop* език, който по правило не допуска безподложни изречения.

В дисертацията приемаме едно допълнително условие към гореописаните характеристики, за да дефинираме комплексна синтактична кондензация като вид синтактична кондензация. Следвайки Носек (1964) и Слюсарева (1981), която коментирайки Носек говори за *синтактична фузия* (fusion) на комуникативни структури, определяме като необходимо условие за *комплексна синтактична кондензация* наличието на застъпващи се синтактични функции върху едно и също съществително или местоимение, което се схваща едновременно като подлог на нефинитната глаголна форма и като допълнение на главното сказуемо. Носек (*ibid.*) разбира комплексната кондензация като вид „синтез“, „проникване“, „сливане“ или „застъпване“ на синтактични функции върху един и същ изреченски елемент. За това допълнително разграничение ни дават основание и примерите, които Матезиус привежда за сложни конструкции, реализиращи комплексна кондензация – *Акузатив с инфинитив* и *Акузатив с причастие*, които според традиционната синтактична теория в изречението функционират като сложно допълнение⁸.

Характерно за конструкцията *Акузатив с инфинитив* е, че тя се селектира от определени семантични групи глаголи и не е еднородна синтактично. Тя създава условия за структурна нееднозначност и двусмислици. Самият

---

⁸ Аналогичните варианти с *да*-конструкции на български се смятат за подчинени допълнителни изречения, защото са (частично) спрегаеми и защото българският е *pro-drop* език, т.е. позволява изпускане на подлога.

Носек се подвежда и наред с релевантните примери, погрешно анализира като сложно допълнение със застъпващи се синтактични функции, реализиращо вторична предикация, някои случаи на непряко допълнение, следвано от допълнение, изразено с инфинитив или такива, в които инфинитивът е обстоятелствено пояснение за цел.⁹

За изясняване статуса на кондензираните структури и степента на застъпване на синтактични функции върху акузативната именна фраза или местоимение прилагаме примерна аргументация от генеративния анализ според най-новите виждания на водещи автори в рамките на Минималистичната програма.

3.1. Кондензатори и кондензирани структури

Съществува възможност за кондензатори да се смятат глаголите, които селектират кондензираните структури. Това мнение не е застъпено в настоящата работа. Под кондензатори в нея разбираме неличните глаголни форми, предикаторите, които осъществяват вторичната предикация. Това е и общоприетата позиция на пражките изследователи. Подробна таксономия на кондензаторите, кондензираните структури и техните синтактични функции дава Новакова (2008). В настоящата работа накратко ги описваме, но от гледна точка на възприетата в дисертацията дефиниция (виж раздел 2.1.2. от дисертацията и таблици 1, 2 и 3, както и Приложение б).

Важно е да обърнем внимание, че употребите на неличните форми и техните кондензирани структури в номинални позиции не се разглеждат като случаи на синтактична кондензация – кондензацията при тях е на друго ниво. За да функционират като синтактични кондензатори, те трябва да проявят глаголната си същност и да осъществят вторична предикация. Това означава, че при класификацията на кондензаторите разглеждаме отношенията вътре в кондензираната структура.

От значение при описанието на кондензаторите и кондензираните структури е да направим разграничение между сегашното причастие и герундия, които съвпадат по форма. Това се осъществява най-вече на синтактично ниво, в зависимост от функцията им в изречението.

---

⁹ Така нареченият *infinitive of purpose* сме разглеждали в някои предишни публикации. За случаите на структурно двусмислие при *Акузатив с инфинитив* виж Грънчарова, С. “Ambiguity with some cases of secondary predication” In: Plovdiv: Plovdiv University Press, Scientific Works – Philology, vol.48, book 1, part B, 2010; също и “Different syntactic patterns of the *Accusative with infinitive* as a condensing device” In: Comparisons and Interactions within/across Cultures. Veliko Turnovo: St. Cyril and St. Methodius University Press, 2012, Сборник доклади от конференция на БДБИ, Велико Търново. 108 – 116, 2012.

Йесперсен (1954) дискутира *-ing* формата като две различни форми – причастие и герундий. Други автори не правят разлика между двете и използват общото название *-ing* форма. Куърк et al. (1985: 1290-1292) описват употребите на *-ing* формата по скала варираща от номинални до чисто вербални (глаголни) стойности. Потенциалът на *-ing* формата като кондензатор зависи от глаголните ѝ стойности, т.е. тогава когато тя изпълнява ролята на предикатор.

Минков (1958: 236) подчертава, че „докато герундият и инфинитивът са глаголни форми, имащи субстантивна природа, то причастието е свързано с прилагателното“. Следвайки неговите заключения, в дисертацията определяме структурите с причастие с имплицитен подлог в начална позиция като обособени определения към подлога на главното изречение, а в крайна позиция като обособени предикативи.¹⁰ В случаите, когато те са въведени с предлог, приемаме, че са адвербиални части на изречението. Минков (ibid.) прави разграничение между *-ing* форма, въведена с предлог, което е пример за герундий и *-ing* форма, въведена със съюз, което е пример за причастие. Той споменава, че невинаги е лесно да се направи тази разлика, защото много предлози и съюзи са идентични по форма; нелогичната комбинация на причастието със съюз, според него е резултат от влиянието на комбинации от герундий с предлог.

Когато класифицираме кондензираните структури, трябва да вземем предвид функцията в изречението на целия кондензиран комплекс, т.е. външните му отношения с останалите части на изречението, тъй като, както вече се спомена, те са редуцирани до, и имат синтактичен статут, на части на изречението. Матезиус (1966: 73, в Янигова 2008) определя статута на тези части като полу-субизречения (semi-clauses), т.е. по-ниско от субизреченски структури (clauses). Подробна класификация и коментар на синтактичните функции на кондензираните структури, придружен с примери от корпусите, се прави в глава 2., раздел 2.1.2. на дисертацията.

Втора глава, раздел 2.1.4. от дисертационния труд предлага *степенуване* на кондензацията, проявяваща се на синтактично ниво от една страна, а от друга страна определя различни дълбочинни *рангове на кондензация*.

Първа степен кондензация се осъществява чрез *елипса*, включително синтактична елипса, без участие на нелична глаголна форма, като изпуснатият елемент е недвусмислено възстановим от главното изречение, по-широкия лингвистичен и ситуационен контекст, както и от езиковата структура.

He asked me to come but I simply couldn't ... [*come*]

---

¹⁰ За разлика от българската лингвистична традиция в английската се разглеждат *обособени предикативи*, както и *еднородни сказуеми*.

Втора степен кондензация наричаме *семантико-синтактичната кондензация*, която е случай на семантична елипса, тъй като имплицитният подлог се възстановява семантически от главното изречение, но не и синтактически, защото граматическите правила не позволяват той да бъде вмесен пред неличната глаголна форма. Кондензацията се осъществява едновременно в главното изречение и в кондензираната структура.

She remained silent, [she*] smiling sadly. (Структура с причастие)

Трета степен кондензация е *синтактичната кондензация*, при която няма елипса нито има липсващи елементи от граматическата структура; както подлогът така и предикаторът са видими на синтактично ниво. Кондензиращият ефект се постига изключително чрез нефинитните глаголни форми. Кондензацията се осъществява само в кондензираната структура, а не едновременно в главното изречение и в кондензираната структура. Този случай представлява преход от просто към сложно изречение.

The girls dancing, the boys sat watching with admiration. (*Абсолютната конструкция*)

Четвърта степен кондензация е *комплексната синтактична кондензация*, при която няма липсващи елементи и подлогът и предикатът са експлицитно изразени на синтактично ниво. Важно условие тук е застъпването на синтактични функции върху един и същ изреченски елемент. В рамките на този тип кондензация може да се обособи подтип *същинска* или *стриктна* комплексна синтактична кондензация при някои глаголи, каквито са глаголите за директно възприятие, например. Техният синтактичен статут е времева фраза (TP-tense phrase) или аспектна фраза (AspP) и те представляват ЕСМ (exceptional case marking) структури в генеративната теория.

She watched them play. (*Акузатив с инфинитив, Същинска комплексна синтактична кондензация*)

They persuaded us to come. (*Акузатив с инфинитив, Комплексна синтактична кондензация*)

Петата степен кондензация представлява чиста номинализация, при която предикацията не се осъществява от нефинитна глаголна форма, а чрез отглаголно, акционно (или глаголно) съществително. Кондензацията в този случай действа на лексикално, както и на синтактично ниво и рекатегоризацията (транспозицията) на глагола в съществително води до пренареждане на граматическите отношения в изречението и съответно до по-голяма абстракция в значението. В настоящата разработка чистата номинализация не се разглежда.

We noticed their *arrival* in a large limo. (Номинализация)

Следвайки общата логика на теорията на Йесперсен за *ранговете*¹¹ (2006: 47), можем да постановим различни рангове кондензация. Това се основава на рекурсивността на кондензираните структури, т.е. възможността за вметване на една кондензирана структура в друга кондензирана структура, обикновено от същия тип. Матезиус (1975: 152) също споменава, че средствата за кондензация са често комбинирани: глагол селектира друг неличен глагол за комплемент с причастие, инфинитив или герундий, за да образува сложна конструкция. Фирбас (1992: 17), дискутирайки комуникативния аспект на изречението, говори за дистрибуционни комуникативни полета от различен ранг. В следващия пример *being a person with nothing to lose* е от втори ранг, докато вметената структура *with nothing to lose* е от първи ранг.

Being a person with nothing to lose, Bartimaeus raised his voice repeatedly, “Jesus, son of David, have pity on me!” (COCA, 2003/MAG/USCatholic) – обособено определение, съдържащо друго определение – и двете съдържащи нефинитни глаголни форми

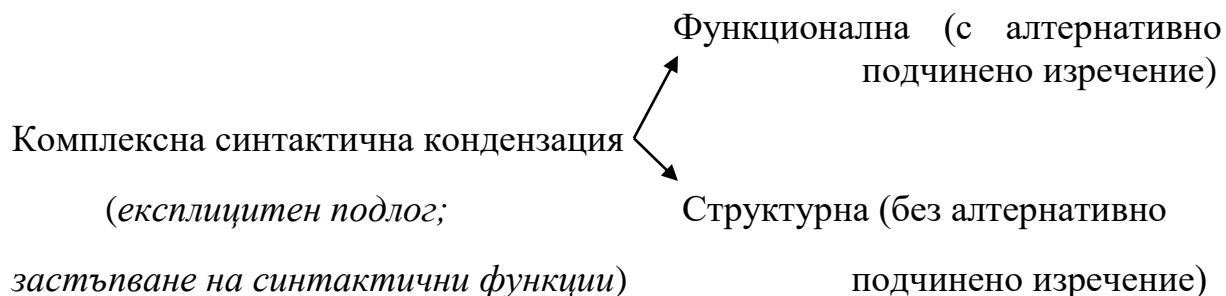
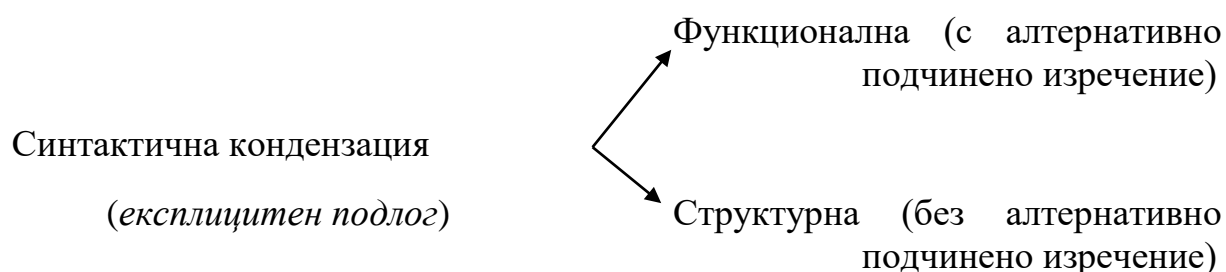
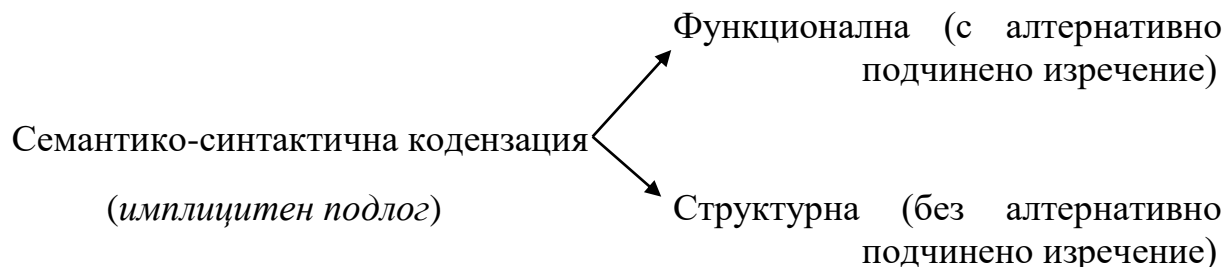
От гореизложените аргументи става ясно, че кондензацията, която засяга синтактичното ниво е от 2-ра, 3-та и 4-та степен. Първата и последната степен (петата) не ги разглеждаме като синтактична кондензация.

3.2. Видове кондензация – предложение за класификация

Кондензацията се разглежда в дисертационния труд в рамките на съобщителното изречение в английския език в деятелен залог. Не се разглеждат фокусиращи синтактични средства при синтактична кондензация. Единствено се проследява възможността за отлагане на подлога на нефинитните глаголни форми, поради наличие на разпространено мнение, че той винаги е фиксиран пред нефинитния глагол. Предвид дискусията в предходните раздели, предлагаме следната класификация на кондензацията на синтактично ниво:

---

¹¹ Той разграничава различни рангове на синтактична основа. Според неговата теория за нексусите (pexus theory) кондензираните структури са „зависими нексуси“.

Кондензираните структури се различават не само по синтактичните си функции, но и по начина на кондензирането им. В някои случаи има алтернативни пълни подчинени изречения¹², като изборът между двете алтернативи се ръководи от съществуващата разлика в общите значения, както и разликата в стила и предпочитанията на автора. В други случаи, като например сложното допълнение, селектирано от перифразовите каузативни предикати, няма алтернативна възможност за изразяване чрез подчинено изречение. В такива случаи, когато глаголът селектира само един тип комплемент, кондензацията не е въпрос на избор и няма функционална стойност, защото не влиза в опозиция с пълно подчинено

¹² Някои пражки лингвисти смятат за кондензация само случаите, когато кондензираната структура има алтернативен вариант с пълно подчинено изречение; виж Петрикова, Й. (2007).

изречение, с което да се съревновава за осъществяване на комуникативната цел. При тези структури единственият възможен комплемент е предопределен от структурата на езика и затова можем да ги наречем случаи на *структурна синтактична кондензация*.

He forced us to make changes.

*He forced that we make changes.

Функционалната синтактична кондензация обхваща случаите с алтернативни форми, когато изборът между кондензираната и пълната форма се ръководи от общата семантика на изречението и функцията му в развитието на комуникацията. Най-очевидният пример за функционална синтактична кондензация са нефинитните комплементи на глаголите за директно възприятие:

We saw *the train arrive*.

We saw *that the train arrived*.

Трябва да се отбележи, че структурното възстановяване на една кондензирана структура до пълно подчинено изречение не винаги е точно и следователно е под въпрос. Например, в случаите с проследяване на сложно допълнение с герундий до подчинено изречение често е необходимо да се направят доста промени и в крайна сметка алтернативата има съвсем различно значение. Това означава, че вариантът със сложно допълнение е единствената структурна възможност и следователно такива примери трябва да се разглеждат като *структурна синтактична кондензация*. Необходимо е да се отчита общата семантика и пропозиционалната стойност на цялото изречение.

В следващите примери вариантът с герундий означава „актът на говорене от страна на хората“, докато вариантът с подчинено изречение означава „фактът, че хората говорят“:

You can call it backlash. It's not good. I *don't enjoy people talking* about me or tagging me to concussions. (COCA, 2013/NEWS/USAToday)

I don't enjoy that people are talking about me.

В извадка от 100 примера в корпуса на съвременния американски вариант на езика (COCA) се срещат само 2 примера на употреба на подчинено изречение след глагола *enjoy*.

Същите разсъждения като гореописаните се отнасят и за разликата в значенията между кондензираната структура и пълното подчинено изречение като комплементи на глаголите за възприятия *see* и *hear*. За

видовете кондензация от структурна гледна точка виж *Приложение 1* в автореферата.

3.3. Кондензирани структури при различните видове кондензация

Като имаме предвид предложените дефиниции и класификацията на кондензацията, действаща на синтактично ниво, логично е да очакваме, че различните видове кондензация ще се представляват от различни кондензирани структури (виж *Приложение 1* в автореферата).

3.3.1. Кондензирани структури при семантико-синтактична кондензация:

- а) Изреченски структури с *инфинитив* без експлицитен подлог във всичките им синтактични реализации в изречението, вкл. адвербиални
- б) Изреченски структури с *причастие* без експлицитен подлог във всичките им синтактични функции в изречението, вкл. адвербиални
- в) Безподложни *герундийни* комплекси във всичките им синтактични функции в главното изречение – подлог, предикатив, допълнение, определение, обстоятелствено пояснение

Справките в електронните корпуси показват сравнително рядка употреба на инфинитивните структури в ролята на подлог на главното изречение в начална позиция. От друга страна, маркираният комуникативен вариант, с екстрапозиция на инфинитивния подлог, се среща значително по-често. Инфинитивните конструкции в начална позиция в примерите най-често се оказват обстоятелствени пояснения за цел. Герундийните структури са разнородни и изискват отделно самостоятелно проучване.

Подлозите в кондензираните структури на семантико-синтактичната кондензация са имплицитни и би трябвало да се корелират с подлозите в главните изречения, т.е. да бъдат смислово възстановяеми от близкия лингвистичен контекст. Структурното възстановяване, обаче, не е възможно, защото не е възможно да се вмести изпуснатият подлог пред неличната глаголна форма без да се наруши граматичността на цялото изречение или да се стигне до тромава тавтология. Понякога може да се проследи кондензираната структура до пълно подчинено изречение и тогава изборът между двете структури ще има функционална стойност. Като пример за това можем да сметнем причастията, функциониращи като определения в постпозиция, които можем да приемем за редуцирани

подчинени относителни изречения и/или адвербиални причастни/герундийни изреченски структури.

В следните примери, първите два илюстрират невъзможното структурно възстановяване на подлога, а вторите два са пример за възможно възстановяване, като отчетем различните значения:

They continued to shrink back from Xanetia, [*they] *crying out in shrill voices*. (COCA, 1993/FIC/Bk: SFShiningOnes)

They continued to shrink back from Xanetia, [*they were] *crying out in shrill voices*.

The sheriff had not anticipated confronting a grown, colored man [who was] *crying at the steering wheel*.

(COCA, 2008/FIC/Bk: CadillacOrpheus)

Tata, while [he was] *welcoming the government's proposed compensation package*, has remained silent. (COCA, 2008/NEWS/NYTimes)

Гореспоменатите структури са пример за семантична елипса и семантико-синтактична кондензация, срещаща се по-често в писмената реч. Английският, като език, който не позволява изпускането на подлога (non pro-drop language), прибъгва до кондензация с нелични глаголни форми, което е удобно решение за избягване на повторемостта. Комуникативно тези структури имат подобна вътрешна организация – липсва *темата*, която обикновено, но не задължително, е подлогът. Липсва също и спомагателният глагол, който обикновено изпълнява комуникативната роля на *преход*. В кондензираната структура остава само *ремата*, реализирана от причастието и неговата комплементация.

3.3.2. Кондензирани структури при *синтактична кондензация*

Тези структури са наречени от Йесперсен (1984) „зависими нексуси“, а от Бархударов (1966) „предикативни конструкции“, като по-късно в Бархударов и Штеллинг (1973) те са наречени „тричленни предикативни конструкции“. Интересно е да се отбележи, че във втората си творба авторите наричат неличните глаголни форми „непредикативни форми“, защото те никога не се използват като главно сказуемо в изречението и не изразяват предикативност.

Независимо от това че те не изразяват предикативност, неличните глаголни форми могат и в действителност, реализират предикация, по-точно вторична предикация. Например Лийч (1981: 283), разсъждавайки

от позициите на формалната семантика, определя модифициращата предикация, осъществявана от (редуцирани) подчинени относителни изречения, като „снижаваща предикация¹³“: „Както видяхме и на други места, снижаването е в основата на много различни синтактични и лексикални прояви: подчинени относителни изречения, редуцирани подчинени относителни изречения, прилагателни, предложни фрази, обстоятелствени изрази, дадени категории съществителни и др.“¹⁴

В когнитивистичната литература тези структури се разглеждат като специални конструкции, които са вкопани в езиковата система и имат свое собствено граматическо значение. Игън (2008) назовава структурите с нелични глаголни форми, притежаващи собствен подлог, *конструкции с различен подлог*.¹⁵

Примери за кондензирани структури при синтактична кондензация са:

а) Инфинитивни комплекси със собствен експлицитен подлог, въведени с предлога *with*, функциониращи като определения, обстоятелствени пояснения, предикативи и т.н. Към тях принадлежат и инфинитивните комплекси с *for...to* конструкцията.

Куърк et al. (1985:1120), както споменахме и преди, не разглеждат тези комплекси като абсолютни изреченски структури (*clauses*), вероятно защото са въведени с предлог *with*. Аналогично е заключението на тези автори и за причастните структури, въведени с този предлог.

Йесперсен (1958: 129-130) споменава т.н. „нексус за омаловажаване“¹⁶, който е пример на инфинитивно изречение със собствен експлицитен подлог. Той подчертава възклицателния ефект на подобни примери, който в устната комуникация би се постигнал чрез интонацията. Ефектът да се постави подлогът, който може да е както в номинатив, така и в акузатив, и инфинитивният предикатор близо един до друг, е отричане, отхвърляне на възможността за комбиниране на двете идеи като недопустима, неприемлива. Следващите примери са заети от Йесперсен:

“Me dance?” says Mr. Barnes. (Thackeray)

I say anything disrespectful of Dr. Kenn? Heaven forbid! (G. Eliot)

Използваната проследяваща нишка <with [*n] to [*v]> в корпуса на съвременния американски вариант при зададена честота от 4000, даде 6662 израза с различна честота на поява в примерите. Ето някои от първите

¹³ В оригинала терминът е *downgrading predication*.

¹⁴ Преводът е мой.

¹⁵ Different Subject Constructions

¹⁶ Nexus of deprecation

изрази, като в скоби е показана честотата им на поява в конкретни примери:

<with nothing to do> (204); <with salt to taste> (88); <with nothing to show> (45); <with nothing to lose> (43); <with intent to distribute> (41); <with room to spare> (40); <with time to spare> (35); <with something to say> (30); <with nothing to say> (29), etc.

Оказва се, че тази проследяваща нишка покрива голям обхват от синтактични функции на инфинитивните структури, някои от които не представляват случаи на кондензация: определение, обстоятелствено пояснение, сказуемно определение към допълнението и др. Интересна констатация може да се направи от прегледа на изтеглените изрази в корпуса - прединфинитивното съществително обикновено означава неодушевена същност. Това донякъде го възпрепятства да играе ролята на *агент* на действието, описано от инфинитива. Срещнаха се няколко примера, в които това съществително има ролята на *инструмент/причинител* на действието, като кондензираната структура изпълнява функцията на обстоятелствено пояснение или е двусмислена.

After a week *with nothing to distract me*, I'd learned to recognize my regular visitors ... (COCA, 2012/FIC/Book: Blackout) Attribute or Adverbial

Има интересни примери, в които съществителното означава одушевена същност, което прави възможно да получи семантичната роля на *агент*. Прави впечатление, че повечето такива съществителни са в множествено число, представляват съществителни събирателни или означават институции. Ето само някои примери:

<with teachers to provide/plan> (5); <with others to make, be, protect, solve> (по 4 примера за всеки глагол); <with democrats to get> (4); <with Congress to create, fix, pass> (по 4 за всеки глагол)

Като цяло, рамката <with [*n] to [*v]> е с голяма честота в корпуса на съвременния американски вариант на езика. Инфинитивните структури имат различни синтактични функции, като прединфинитивното съществително невинаги може да се схване като *агент* на действието и като подлог на инфинитива. Забелязва се идиоматизиране на рамката във функцията на определение и обстоятелствено пояснение, както се вижда в примерите <with nothing to do>, <with nothing to lose>, <with money to burn>, etc.

Друга проследяваща инфинитивни структури нишка се основава на конструкцията *for...to*: <for [*n] to [*v]> или за по-голяма обхватност <for

[*n] to>.¹⁷ При тази конструкция инфинитивът функционира като предикатор към предхождащото го съществително или местоимение. Освен това, тази конструкция е доста независима и самостоятелна, затова изпълнява най-различни синтактични функции в рамките на цялото изречение – подлог, определение, предложно сложно допълнение, сказуемно определение към подлога и обстоятелствено пояснение. Съществителното, когато означава одушевена същност, функционира семантично като *агент*, а синтактично като подлог на инфинитива. В случаите, когато е комплемент на определен глагол и има функция на сложно допълнение, може да се анализира като структура на комплексна синтактична кондензация.

В корпуса се срещат и разсейващи примери, в които синтактичната връзка между съществителното и инфинитива липсва и те имат независими функции. Това илюстрира трудностите при синтактичното изтегляне в корпусите. Например:

Those who have been trying *for years to reform* Texas' appraisal system... (COCA, 2014/NEWS/Austin) – обстоятелствено пояснение *for years* и безподложна инфинитивна структура *to reform Texas' appraisal system*, като част от сложно глаголно модално сказуемо *trying to reform*

б) Абсолютни изреченски структури (absolute clauses), като *Абсолютната конструкция*, функциониращи предимно като обстоятелствени пояснения за съпътстващи обстоятелства, но също и в други синтактични функции

Тъй като те са обикновено независими (абсолютни) и периферни спрямо цялото изречение, те не са структури на комплексна синтактична кондензация. Независимостта на тези структури прави много трудно синтактичното им изтегляне от корпусите. Друга трудност идва от факта, че *-ing* формата има много синтактични употреби и влиза в различни комбинации със съществителни имена; т.е. като цяло, тя има голяма честота на употреба. Поради тази причина проследяващи нишки като <[*n] [*vg]>; <[*n] [*ved]> и <[*n] [*ven]> дават най-разнородни резултати, много от които не са синтактически свързани структури, други не съдържат изобщо съществително-подлог или пък функционират като определения към различни части на изречението.

в) Герундийни комплекси със собствен подлог, когато не са в позиция на комплемент към определен глагол, т.е. не са в синтактична функция на сложно допълнение

---

¹⁷ В този случай търсачката почти винаги тълкува *to* като инфинитивна частица, а не като предлог.

В тези случаи е важно да се разгледа вътрешната структура на герундийния комплекс и да се установи дали герундият като нелична глаголна форма функционира като предикатор. Случаите, когато статутът на герундият е отглаголно съществително, той се разглежда като номинализация. Това са най-вече примерите с притежателен подлог, макар че и в тези случаи герундият може също да е предикатор, особено когато *-ing* формата е премодифицирана от обстоятелствено пояснение. Когато тези структури са въведени от предлога *with* съществува възможност да бъдат объркани с *Абсолютната конструкция*, която според някои автори може да се въведе с този предлог. Съществена разлика между двете структури представляват синтактичните им функции в рамките на цялото изречение и степента им на интегрираност в него. *Абсолютната конструкция* е периферна и по-независима и се отделя интонационно с пауза в устната комуникация и чрез запетая в писмената реч.

Подробно описание с анализ на конкретни примери на всички тези кондензирани структури има в раздел 3.3.1. на дисертацията.

3.3.3. Кондензирани структури при комплексна синтактична кондензация

Кондензираните структури на комплексната синтактична кондензация са зависими структури в рамките на цялото изречение и се срещат като компленти на определени групи глаголи или глаголи с предлози и винаги имат експлицитен подлог, който функционира едновременно като допълнение на главното сказуемо и подлог на нефинитната глаголна форма. Това застъпване на синтактични функции върху един и същи изреченски елемент е отличителна черта на *комплексната синтактична кондензация* и нейните кондензирани структури. Те обикновено се селектират от определени семантични групи глаголи¹⁸ и функционират като техни сложни допълнения. Следователно, анализът на тези структури трябва да вземе предвид: а) вида глагол с неговите селективни ограничения и субкатегориални рамки; б) вида комплемент (инфинитив, причастие, герундий) и неговия синтактичен статут; в) вида съществително (фраза) разположено между главния глагол и нефинитната глаголна форма и г) семантичната роля и синтактичната функция на тази именна фраза, както и на цялата кондензирана структура.

Структурите на комплексната синтактична кондензация са:

---

¹⁸ Виж *Приложение 3* към дисертацията с примерен списък-класификация на групи глаголи с нефинитна комплементация, атестирани в корпусите.

а) Инфинитивни комплекси като компоненти на глаголи от типа *Акузатив с инфинитив*.

Проследяващата нишка <Verb¹⁹ [*n] to> се оказва полезна както в Британския национален корпус, така и в Корпуса на съвременния американски вариант за изтегляне на примери с някои глаголи, които селектират съществителни, означаващи одушевени същности в семантичната роля *експириентор*²⁰ или *пациент*. С някои други глаголи се срещат неодушевени съществителни в различни други семантични роли. По-добри резултати с кондензирани структури се получават, когато за проследяването се посочи акузативно местоимение *me, him, her, them, us*, вместо съществително [*n]. Получиха се примери (вж. раздел 3.4.1. от дисертацията) с глаголи като:

- когнитивни глаголи и глаголи за ментални процеси като *believe, think, suppose, perceive, understand*, и др.

- глаголи за чувства, мнения и отношение като *want, like, prefer, desire, hate* и др.

- глаголи за комуникация, молба и съобщаване като *tell, ask, beg, encourage, invite, report* и др.

- глаголи за позволяване и допускане като *allow, forbid, let, teach, arrange, require* и др.

- глаголи за причиняване (каузативни) и предотвратяване като *cause, force, persuade, decide, make, have* и др.

- глаголи за възприятие като *watch, see, hear, find, feel, notice, observe* и др.

Инфинитивната конструкция *for...to* много успешно се проследява с нишката <Verb for [*n] to [*v]>. Това е така, защото като кондензирана структура на комплексна синтактична кондензация тя се селектира от определени глаголи и функционира като тяхно сложно допълнение.

б) Причастни комплекси като глаголни компоненти от типа *Акузатив с причастие*

В този случай използваме нишките с посочен конкретен глагол <Verb [*n] [*vg]> и <Verb [*n] [*vn]>, например <see [*n] [*vn]> или <saw [*n] [vg]> и други подобни. Селектиращите глаголи са предимно глаголите за възприятие *see, hear, feel, find*, но се получиха резултати и с някои други глаголи като *remember, prefer, hate, mind, leave, mean*. С тях е възможен

¹⁹ Това означава, че глаголят е изписан; той е известен.

²⁰ Преводът на *experiencer* като *експириентор* е взет от Пенчев (1999).

анализ между *Акузатив с причастие* и герундий в сложно глаголно сказуемо, както и случаи, в които герундият е допълнение.

в) Герундийни комплекси като глаголни комплементи

В предишната точка б) споменахме възможността за двусмислено структурно тълкуване при някои глаголи. В литературата за определени глаголи се смята, че вземат герундий за събитиеен комплемент, но тук няма да се спираме подробно на това теоретично разграничение. За повече информация виж раздел 3.4.1. в дисертацията.

4. Синтактичен статут на кондензираните структури при *комплексна синтактична кондензация*

Проследените семантични групи глаголи, както и останалите съществуващи класификации на семантична основа, не са стриктно очертани и не дават представа за синтактичния статут на техните комплементи и най-вече на съществителното, местоимението или именната фраза, които се намират пред нефинитната глаголна форма. Много от глаголите могат да се включат в повече от една група. Семантиката на глагола безспорно е важна част от този анализ, но далеч не е достатъчна. Няколко семантични групи глаголи, например, селектират конструкцията *Акузатив с инфинитив*, но нейният синтактичен статут е различен в различните случаи. В традиционната синтактична теория този термин се използва, за да се означат случаите, когато инфинитивът си има собствен подлог, който е в акузатив и е различен от подлога на главното изречение. Падежната форма в английски е забележима само при местоименията. Тук използваме този термин следвайки традицията. Даже в рамките на традиционната теория се срещат различни интерпретации на конструкцията, която може да представлява сложно допълнение, но също и две преки допълнения, две допълнения - дативно и пряко, както и случаи, в които инфинитивът може да е обстоятелствено пояснение за цел.

1. Verb + Complex Object

One big American came out to do his act and I saw *him blanch*,...
(BNC, A6C 1034)

2. Verb + Oi + Od (Indirect Object + Direct Object)

I just gave him a piece of fruit, Oscar said, and told *him to learn* French. (BNC, A0U 2559)

3. Verb + Od + Od (Direct Object + Direct Object)

The stranger asked *him to promise* one thing: ... (BNC, A6L 1750)

4. Verb + Od + Am (Direct Object + Adverbial modifier)

When she finally left *him to go* upstairs her heart was overflowing ...
(BNC, AN7 3664)

Като кондензирана структура на комплексна синтактична кондензация разглеждаме само пример 1), описан по-горе, където *him blanch* е сложно допълнение, и вероятно 3), където *ask* може да бъде анализиран като неимпликативен каузативен глагол и *him to ask* да се интерпретира като сложно допълнение. Значението на семантичния фактор се илюстрира от двусмислието на 4), където не е ясно кой е агентът на действието, описано от инфинитивната глаголна фраза *to go upstairs*.

When she₁ finally left him₂ [PRO₁²¹ to go upstairs]. – обстоятелствено пояснение

When she₁ finally left him₂ [PRO₂ to go upstairs]. – сложно допълнение

Имайки предвид, че само случаите със сложно допълнение смятаме за комплексна синтактична кондензация, можем да очертаем два основни модела структура според последните виждания на генеративната теория от Минималистичната програма на Чомски (1995) до днешни дни.

1. Съществителното в акузатив е задължително допълнение на главното сказуемо, а инфинитивният комплемент има нулев подлог, който взема референция от допълнението и се обозначава с (голямо) PRO. Това са структури, при които главното сказуемо се приобщава към „лек“ глагол, като в резултат на това неговият подлог става структурен подлог на инфинитива. Към този модел се отнасят повечето перифразови каузативни предикати.

2. Акузативното съществително е подлог на допълнителна (имаща роля на допълнение) нефинитна изреченска структура, която е или със статут на комплементизаторна фраза CP (Complementizer Phrase), или на времева фраза TP (Tense Phrase). Става ясно, че тук имаме две групи глаголи – такива селектиращи CP комплемент и други, които селектират TP комплемент. И в двата случая става въпрос за извънгранично маркиране на падежа (ЕСМ)²², като в първия случай падежът се назначава от нефинитния комплементизатор С, а във втория, от главния транзитивен предикат. Към първата група спадат глаголите за желания и намерения, като *want*, *prefer*, *arrange* и др., които вземат *for...to* инфинитивна комплементация. Най-

²¹ С PRO означаваме нулев, нереализиран подлог, празна категория.

²² Exceptional Case Marking – има се предвид, че падежът се назначава от с-командваща (с-commanding) опора, която е извън границите на времевата фраза (TP).

типични за втората група са когнитивните глаголи и глаголите за директно възприятие, като *expect, believe, suspect* и *see, hear, find*.

При глаголите като *want*, вземащи комплементизаторна фраза (CP) като комплемент, нямаме застъпване на синтактични функции върху акузативното съществително, което е подлог на комплементизаторната фраза, но не и допълнение на главното сказуемо. Акузативният падеж в случая се назначава от транзитивния, нефинитен комплементизатор *for*, който в някои случаи остава неприявен, но в други е виден на PF (Phonetic Form).²³ Тези структури също са структури с извънгранично маркиране на падежа (ЕСМ), тъй като комплементизаторът е извън времевата фраза, чийто подлог е акузативното съществително/местоимение.

I want him to come.

She wants more than anything *for* him to be happy.²⁴

За подробен анализ на тези глаголи с примери от корпусите виж раздел 3.4.2.3. от дисертацията. *Приложение 7* в дисертацията подробно представя употребите със и без комплементизатора *for* при по-често срещаните глаголи.

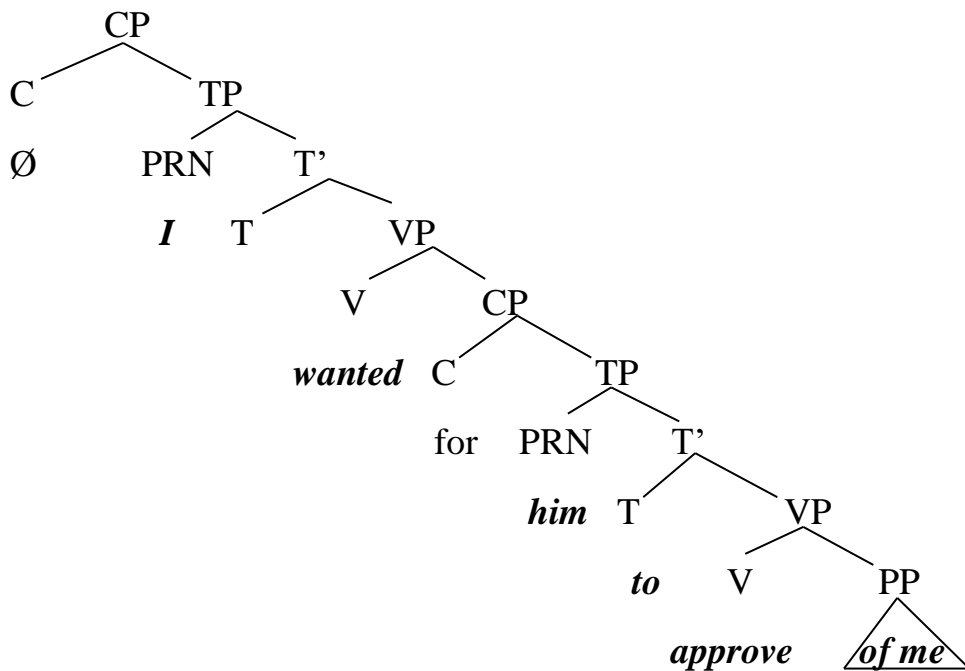
По-долу илюстрираме тази структура с фразов маркер на примерно изречение от BNC (British National Corpus): *I wanted for him to approve of me.* (BNC, A0V 766)

---

²³ Двата интерфейса между езика и други външни системи са LF (Logical Form) и PF (Phonetic Form).

²⁴ Радфорд (2004: 129) споменава, че в британския английски е възможно комплементизаторът да се появи след глагола *want*, ако има вмъкнато обстоятелствено пояснение или ако е във фокалната позиция на псевдо-раздвоеното изречение. В американския вариант, корпусът потвърждава по-свободната му употреба след същия глагол, макар че тук разглеждаме също примери от Британския национален корпус.

I wanted [CP [C for] [TP him [T to approve of me]]].

Акузативният подлог *him* на инфинитива получава падежа от нефинитния комплементизатор *for*. Самото местоимение е в обхвата на комплементизаторната фраза (CP), в която то е спецификатор на времевата фраза TP, който се реализира като подлог. Цялата комплементизаторна фраза заема позицията на допълнение.

Диагностиката за доказване на статута CP на комплемента е следната:

- Не е възможно превръщането в страдателен залог. Ако приемем, че е възможно, това значи, че не отчитаме промяната в значението. Това е така, защото акузативното съществително/местоимение е в домейна на CP и комплементизаторният пласт не му позволява да се повдигне до позиция на подлог в главното изречение.

*He was wanted to approve of me.

! He was wanted.

- Не е възможно, също, да се използва глаголът без инфинитивното допълнение, без това да доведе в промяна в значението.

! I wanted him.

Тази диагностика установява статута на акузативното съществително/местоимение като подлог на инфинитивния комплемент, който не е допълнение на главното сказуемо – негово допълнение е целият инфинитивен комплекс. Семантиката на такива глаголи, изразяващи желание, предполага и намерение от страна на агента, реализиран като подлог на главното изречение, но не е сигурно, че действието, изразено

чрез инфинитива, се е случило. Заличаването на комплементизатора в някои случаи, както и използването на инфинитив, дават усещане за кондензация, но тя от по-ниска степен, отколкото при другите глаголи, допускащи комплексна синтактична кондензация.

От описаните по-горе модели остават два, при които имаме по-висока степен на кондензация и съответно основание да я класифицираме като същинска, стриктна комплексна синтактична кондензация. При единия комплементът е със статут на TP (времева фраза) или аспектна фраза (AspP), без пласт на комплементизатор, като падежът се назначава на акузативното съществително/местоимение от главния предикат, който е извън обхвата на TP и затова тези случаи се наричат ECM (Exceptional Case Marking) предикати/структури²⁵. Такива компленти вземат глаголите за преки и непреки възприятия (когнитивните глаголи), като *see, hear, watch, feel, find, и believe, suspect, prove* и др.

Тези глаголи позволяват превръщане в страдателен залог, както и употреби без инфинитивно допълнение, което води до слабо изменение на общия смисъл, но не и на значението на глагола.

We believe him to be a genius. He is believed to be a genius.
We believe him.

Тази диагностика посочва, че няма пласт на комплементизатора, че статутът на структурата е TP (Tense Phrase), че *Условието за непроницаемост* не действа, така че на съществителното допълнение може да бъде назначен падеж от най-близката с-командваща опора, която в случая е главният глагол.

В по-новите разработки тези структури се наричат „дефектни фрази“, поради липсата на комплементизаторния пласт. Радфорд (2004) привежда като доказателство за техния TP статут също и факта, че те не могат да бъдат координирани със структури, които са CP:

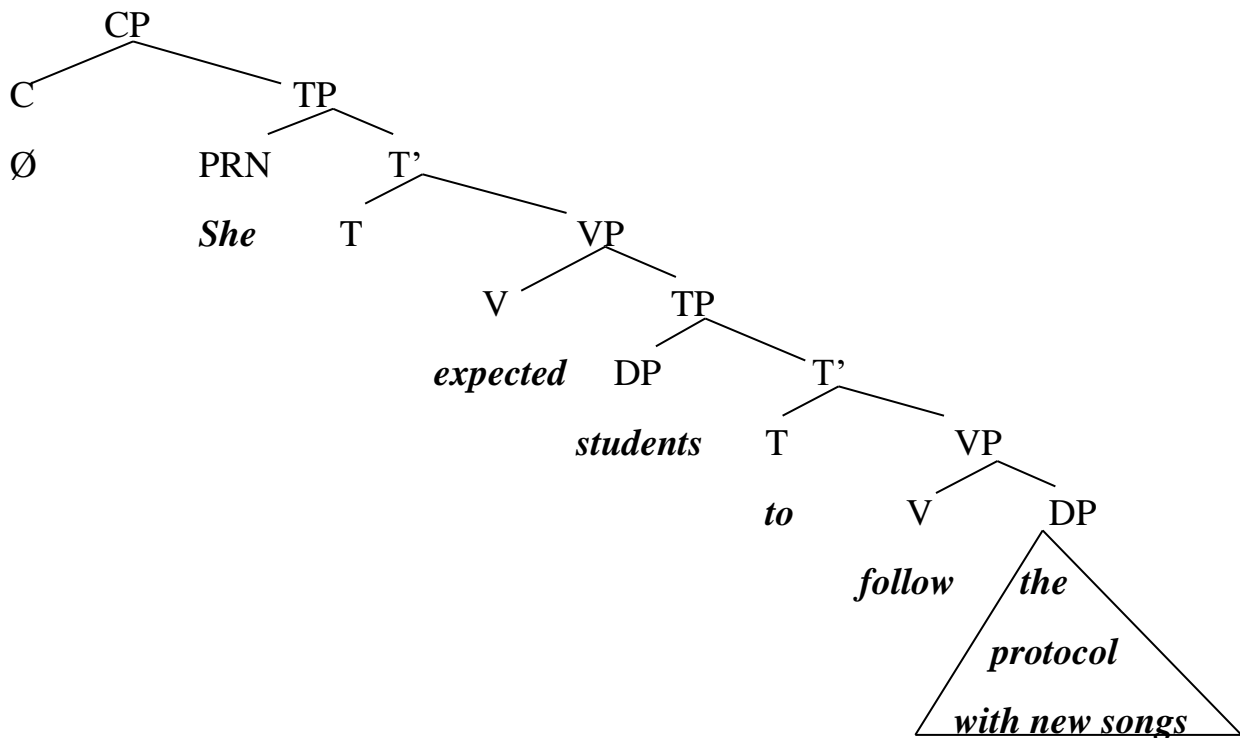
She expected students to follow the protocol with new songs. (COCA, 2015/ACAD/ReadingImprovement)
*She expected [them to follow the protocol with new songs] and [for them to sing loudly].

Друго доказателство за статута им е, че те не могат да се появяват във фокалната позиция на псевдо-раздвоените изречения, но могат лесно да се превръщат в страдателен залог:

---

²⁵ Структури с извънгранично маркиране на падежа

*What she expected was [them to follow the protocol with new songs].
 Students were expected to follow the protocol with new songs.

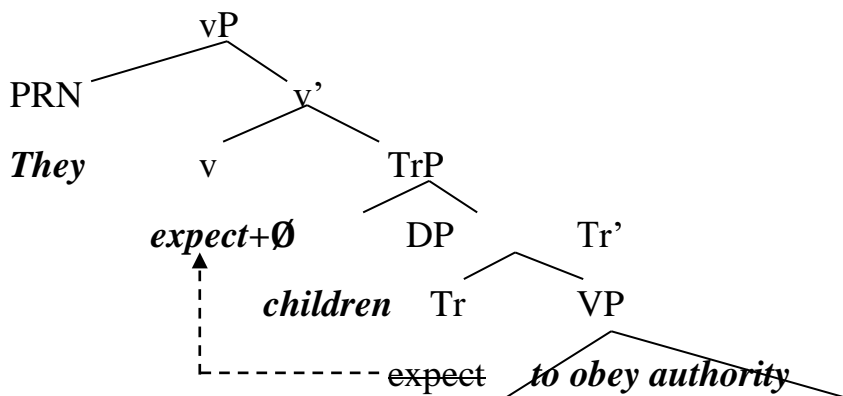
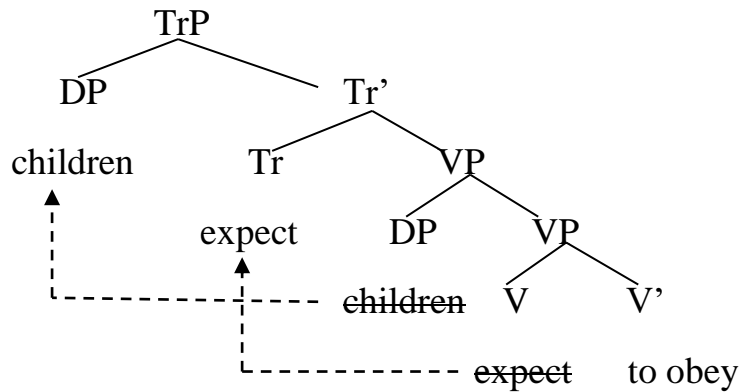
В Минималистичната рамка има различни предложения за обяснение на тези структури. Едно интересно предложение е хипотезата за транзитивните „леки“ глаголи и назначаването на акузативен падеж. Радфорд (2004: 359-363) споменава обяснението, дадено от Бауърс (Bowers 2002, в Радфорд), което улавя интуицията, че подлогът на ЕСМ инфинитива се повдига, за да стане допълнение на ЕСМ сказуемото. Той въвежда транзитивна функционална опора Tr, която се намира между VP и vP. Повдигането на подлога до позицията на спецификатор на транзитивната фраза (TrP) се задейства от [EPP]²⁶ чертата на функционалната опора Tr; също така силната транзитивна опора задейства покачването на глагола от V до Tr, за да образува T' (T-bar). Според *Хипотезата за пораждаване на подлога* (The VP-internal Subject Hypothesis) той се генерира във вътрешната обвивка на VP фразата и се покачва до позицията спецификатор на TrP. Това обяснение е интригуващо в нашия случай, защото улавя интуицията за повдигането на подлога, което експлицира основната характеристика на комплексната синтактична кондензация – застъпването на синтактични функции върху един и същ изреченски елемент. За повече подробности, засягащи тези кондензирани структури виж раздел 1.4. и раздел 3.4.2.4. от дисертацията.

²⁶ Extended Projection Principle (принципът, че всички фрази-изречения трябва да имат подлог)

Ето как изглежда деривацията, описана поетапно по тази хипотеза, като за икономия са спестени някои етапи:

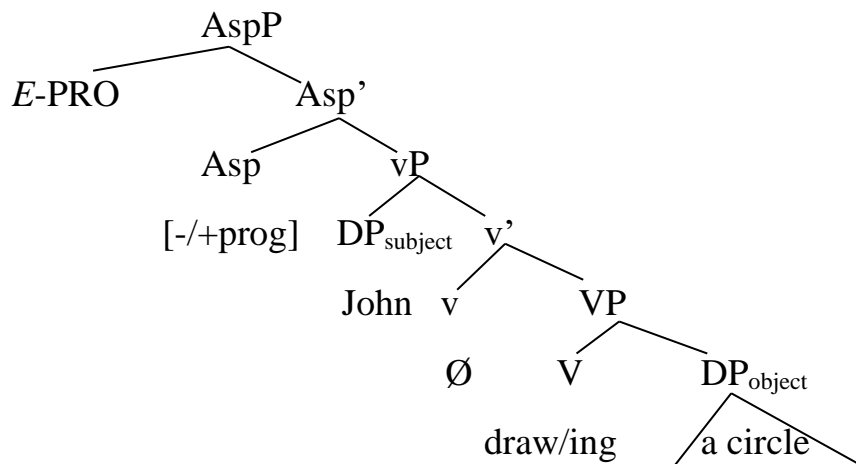
(10) *They expect children to obey authority, share their possessions, [...]* (COCA, 2013/NEWS/USAToday).

They expect [children to obey authority].

Друг възможен анализ на комплементите на глаголите за директни възприятия в рамките на Минималистичната програма предлага Фелсър (1999; 2000: 163-93), която разглежда нефинитните комплементи на глаголите за директни възприятия като ЕСМ структури със статут на аспектна фраза (AspP), по-ниско от времева фраза (TP), като постановява еднородна деривация за комплементите с инфинитив и с причастие. Тя приема две допълнителни функционални опори (heads), една нулева събитийна (*E-PRO*, event) и една аспектвална (Asp, aspect) и по този начин дава систематично и принципно обяснение за двата вида комплементация. Следващата схема е заета от Фелсър:

We saw John draw(ing) a circle.

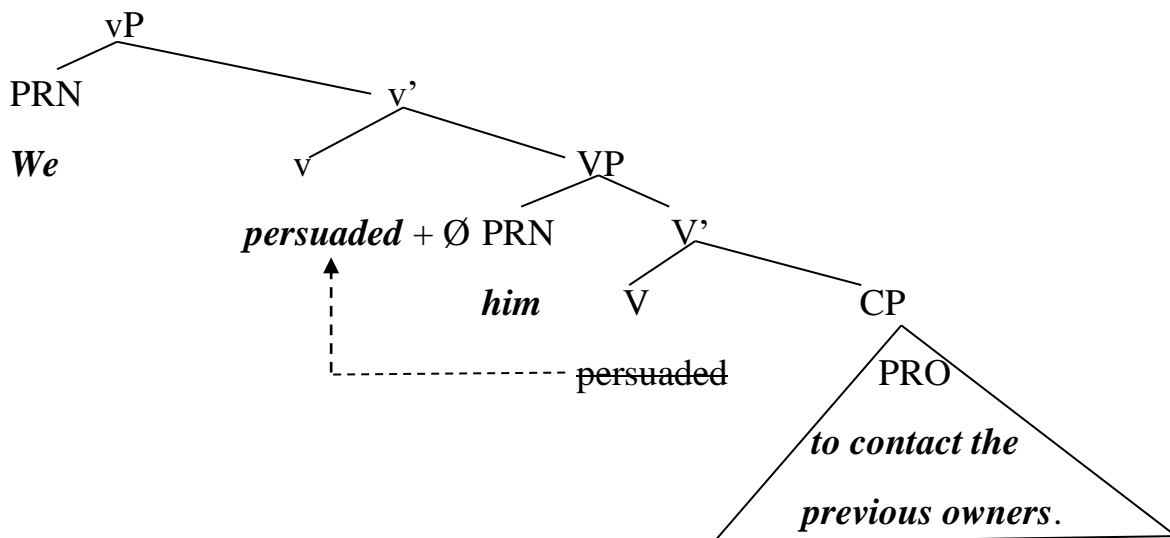

За подробности относно комплементацията на глаголите *have* и *let* виж раздел 3.4.3. от дисертацията, а за статута на герундийните комплекси със собствен подлог, раздел 3.4.5.

В гореописания случай (1) на стр. 26 става въпрос за предикати, чиито допълнения контролират нулевия подлог на инфинитивния комплемент (Object Control Predicates), т.е. нулевият подлог се отнася към допълнението на главния предикат, а не към подлога. В тези структури, както вече уточнихме, допълнението е задължителен аргумент на глагола. То се поражда като негов тематичен подлог в позицията „спецификатор“ на главното сказуемо. След като глаголът се присъедини към т.н. „лек каузативен афиксален“ глагол Ø, акузативните съществителни/местоимения стават структурни подлози на инфинитивните комплементизаторни фрази CPs, които имат неизменно нулеви комплементизатори. На съществителните се назначава акузативен падеж от транзитивния главен предикат, в съответствие с *Падежното условие* (Case Condition), според което на дадено съществително или местоимение падежът се назначава от най-близката назначаваща опора, която го командва. При този анализ става ясно, че подлозите на нефинитните комплементи са извън инфинитивните комплементизаторни фрази, т.е. те са задължителни аргументи на главния глагол. Това обяснява факта, че тези структури могат да се превръщат в страдателен залог и че глаголите не могат да се използват нетранзитивно. Не е възможна, също, комплементация с пълно подчинено изречение.

Деривацията на глаголи като *persuade*, *force*, *cause*, *make* и други перифразови каузативни предикати може да се представи така (примерът е адаптиран по Радфорд (2004: 345):

(1) We₁ persuaded him₂ [PRO₂ to contact the previous owners].

Тази деривация показва висока степен на кондензация, която според нашата класификация е структурна, защото не е възможна алтернативна комплементация с пълно подчинено изречение. За подробен анализ, подкрепен с примери от корпусите и диагностични тестове, виж раздел 3.4.2.2. от дисертацията.

4.1. Функционална и структурна комплексна синтактична кондензация

Разликата между *функционална* и *структурна* кондензация беше изяснена по-горе в текста. Изборът между кондензирана структура и пълно подчинено изречение има функционална стойност. В повечето случаи има разлика в общата семантика на изречението и заради това не винаги е лесно да се установи дали двата варианта са същински алтернативи един на друг. Следователно, често се налага да се опираме на принципа за минималното разместване. В много от случаите става въпрос за елипса, като изпуснатият елемент трябва да се вмести на определеното му място в структурата на изречението. При всички положения, обаче, липсата на избор между две структури означава, че кондензацията е фиксирана в системата на езика, че е резултат на редуциране на структури и че има предимно структурна стойност. Такъв тип кондензация представляват каузативните перифразови глаголи, дискутирани по-горе, както и някои комплементи, представляващи герундийни комплекси, които са единствен възможен избор.

4.2. Кондензирани структури при функционална и структурна комплексна синтактична кондензация

Независимо дали представляват функционална или структурна кондензация, кондензираните структури на комплексната синтактична кондензация имат една отличителна характеристика – акузативното съществително име/местоимение има двойствена синтактична функция, на допълнение към главното сказуемо и на подлог на нефинитния комплемент. Това може да се установи в следните структури:

- Конструкцията *Акузатив с инфинитив*
- Конструкцията *Акузатив с причастие*
- *Герундийните комплекси* със собствен подлог в ролята на глаголни комплементи

5. Семантична, комуникативно-информационна структура – теорията за ФИП (Функционална изреченска перспектива) на Пражката школа и нейните последователи

Семантичната структура на изречението може да се разглежда от различни ъгли – от гледна точка на общата семантика на изречението, включително когнитивния и концептуален анализ на изреченските структури; от гледна точка на семантичните роли на участниците в събитието, означено в изречението; от гледна точка на лексикалната семантика на глагола и т.н.

В пета глава на дисертацията се дискутират основните виждания за семантична и комуникативно-информационна структура на изречението в теоретичната рамка на Пражката лингвистична школа и последователите ѝ. За някои автори те представляват две различни нива на изследване, докато за други,²⁷ семантичното ниво не е ясно разграничено от комуникативното ниво, от нивото на Функционалната перспектива на изречението. Последователите на Матезиус разработват идеите му, като постулират ниво на ФИП, различно от семантичното. Нивото на ФИП е по-високо ниво на анализ, на което се проявяват взаимодействията между четири фактора в следната последователност по важност: 1) интонацията (само в устната комуникация); 2) контекста; 3) семантиката; 4) линейната модификация на речта.

Душкова (2015: 260) очертава разграничението, което се прави в Бърненската концепция за ролята на семантиката, между динамични семантични функции и статичната семантика. Тя привежда като

---

²⁷ Виж Матезиус (1975).

иллюстрация ясната формулировка на Фирбас: „Статичното значение не е все още модифицирано от процеса на функционалното синтактично структуриране. То се предава чрез назоваващите единици (включени като думи или групи от думи), преди те да бъдат подложени на този процес. Участвайки в процеса, ФИП модифицира значенията на назоваващите единици, които започват да създават заедно комуникативни единици. Чрез взаимодействието на ФИП факторите, ФИП определя позициите на комуникативните единици, т.е. техните степени на комуникативен динамизъм²⁸ в развитието на комуникацията, която се осъществява в рамките на изречението.“²⁹ Трябва да се има предвид, че *развитието на комуникацията* не се разглежда единствено като линейно подреждане. Последователността на елементите в изречението безспорно има значение за разпределението на комуникативния динамизъм, но невинаги реалното им подреждане става по посока на нарастването на комуникативния им динамизъм.

Както споменахме по-горе, Фирбас (1992) въвежда абстрактни семантични функции, наречени динамични семантични функции, които действат независимо от словореда. Те са подобни на статичните семантични функции като *агент, действие, пациент, цел на действието, обстоятелство*, но са много по-абстрактни и са динамични защото се променят с употребата на даден елемент в комуникацията. Най-важната динамична семантична функция за изреченската семантика е тази на глагола, защото той „перспективира“ комуникацията или към контекстно независим подлог, или към глаголната комплементация. При отсъствието на комплементация, която би могла да изпълни ролята на успешен конкурент на глагола за достигане на целта на комуникацията, глаголът изпълнява тази роля и получава най-високата степен на комуникативен динамизъм. Глаголът изпълнява динамичните семантични функции *представяне на сцената* и *приписване на качество*.

Когато глаголът изпълнява динамичната семантична функция *представяне на сцената*, подлогът е контекстно независим и има динамичната семантичната функция на *явление*, представяно на сцената. Ако глаголът изпълнява динамичната семантична функция *приписване на качество*, като перспективира комуникацията към собствената си комплементация или към себе си, той назначава на подлога динамичната семантична функция на *носител на качество*. Носителите на качество функционират като теми на нивото на ФИП, независимо дали са контекстно зависими или независими. *Качество* трябва да се разбира в най-широкия смисъл,

---

²⁸ Според Фирбас (1992: 6-11) комуникативният динамизъм (communicative dynamism) е степената, до която даден елемент допринася за развитието на комуникацията.

²⁹ Преводът е мой.

„покриващ действие или състояние, постоянно или временно, конкретно или абстрактно“ (Фирбас 1992: 5).

Допълненията и обстоятелствените пояснения имат динамичните семантични функции на *спецификация* (specification) или *обстановка* (setting), в зависимост от тяхната контекстна (не)зависимост. Някои видове адвербиални изрази може да принадлежат към *същинския преход* (Transition Proper), където принадлежат и темпорално-модалните експоненти на глагола (Temporal Modal Exponents - TMEs).

Като цяло Фирбас подчертава универсалния характер на принципите на ФИП и факта, че по отношение на ФИП семантиката на дадена комуникативна единица има по-голямо значение от нейния синтактичен статут (ibid.).

За повече подробности относно общата семантика на изречението и на нефинитните глаголни форми в когнитивната лингвистика виж раздел 5.1. и 5.1.1. от дисертацията. В раздел 5.2.2. се разглежда модела на Халидей (1970, 1994) и понятията *информационна* и *тематична структура*, а в 5.2.3. по-подробно е представен моделът на Грънчаров (2010).

Грънчаров (2010: 91) разглежда четирите типа словоред – 1) немаркиран комуникативен словоред (Тема→Рема), 2) маркиран комуникативен словоред (Рема→Тема), 3) немаркиран граматически словоред (Подлог→Предикат) и 4) маркиран граматически словоред (Предикат→Подлог – във взаимни корелации и във връзка с четири вариращи показателя в комуникативното дистрибуционно поле, като начална позиция, крайна позиция, дадена информация и нова информация:

- 1) Дадена информация, кодирана в начална позиция
- 2) Нова информация, кодирана в начална позиция
- 3) Дадена информация, кодирана в крайна позиция
- 4) Нова информация, кодирана в крайна позиция

Горните конфигурации трябва да се разглеждат заедно с маркираните и немаркираните видове словоред, защото те се реализират на две различни нива – граматическото и ФИП нивото. Авторът уточнява също, че в начална позиция ремата винаги носи нова информация, защото в противен случай тя ще се превърне в тема и разликата между тях ще се неутрализира.

На базата на прегледа, който Грънчаров прави за характеристиките на темата и ремата, се очертават три основни критерия за дефинирането на тези два компонента на ФИП:

1. Информационен критерий – качеството на информацията, която те носят – темата по принцип носи стара информация, а ремата нова;
2. Позиционен критерий – кой елемент е първи и кой го следва;
3. Релационен критерий – как се отнасят елементите един към друг – темата е това, за което се говори в изречението, а ремата е това, което се казва за темата.

Горните критерии са подредени по важност – когато информационният е неутрализиран, се прилагат другите два критерия. Например, ако всички елементи носят само стара информация, темата е това, за което става дума в изречението, а ремата е това, което се казва за темата или това, което следва темата (виж също Матезиус 1975).

Грънчаров разглежда само маркирани структури, получени в резултат на така наречените синтактични средства за фокусиране – словоредни размествания, като инверсии и фокусиращи конструкции. Той счита, че фокусът е винаги върху новата информация, т.е. същинската рема. Според него съществува и друг комуникативен център, който може да се локализира върху проста тема или рема, които носят стара информация, но по силата на линейността са комуникативно изявени в крайна позиция или попадат във фокусната точка на някое фокусиращо/актуализиращо синтактично средство. Това той нарича *тематична изтъкнатост* (thematic prominence).

В рамките на това разграничение, в настоящата разработка използваме диференцирано понятията *рематичен фокус*, *рематична изтъкнатост* и *тематична изтъкнатост*. Понятието *тематична изтъкнатост*, въведено от Грънчаров, допълнително го разделяме на рематична и тематична изтъкнатост за целите на изследването в дисертацията.

5.1. Семантична и комуникативно-информационна структура при кондензация

В случаите на синтактична кондензация кондензаторът е нефинитна глаголна форма, т.е. кондензираните структури са всъщност нефинитни изреченски структури (clauses) или по-точно, субизреченски, полуизреченски структури. Този подчинен синтактичен статут се отразява в комуникативно-информационния им статут. Фирбас (1992) ги анализира като комуникативни субполета, а Грънчаров (2010) ги нарича дистрибуционни (комуникативно-информационни) полета, като има предвид, че в тях се разпределят различни степени на комуникативен динамизъм. Този техен статут ги определя като (част от) сложна тема или

сложна рема. Следвайки споменатите автори, в тази работа кондензираните структури се разглеждат като комуникативно-информационни субполета, сложни теми или сложни реми. Освен кондензираните (нефинитни) изреченски структури, като субполета разглеждаме също подчинените и главните изречения, както и именните фрази.

Приложеният анализ има за цел да установи каква е функцията на кондензираните структури в цялото изречение – тематична или рематична; дали това, че са подчинени изреченски структури дава основание също да се смятат за тематични комуникативни структури, задаващи *обстановката* (setting) или *фона на събитията* (background).

Важно е да се установи също: а) дали субполето може да претърпи някаква дислокация на граматическата структура и ако може, как това се отразява на комуникативната му структура и б) тъй като обикновено при тях няма инверсия или дислокация, как линейната модификация и факторът контекст влияят за рематизацията или тематизацията им, както в рамките на цялото изречение, така и по отношение на вътрешната им комуникативна структура.

Освен на гореспоменатите теоретични постановки приложеният функционален анализ се основава на идеята, че тема и рема са (ко)релативни понятия, които принадлежат на интерпретативната подредба на комуникативно-информационната структура, която невинаги е линейна. Понятието комуникативен динамизъм най-точно отразява тази относителност – темата обхваща елементи с най-ниска степен на комуникативен динамизъм, а ремата, с най-висока. Степента на комуникативен динамизъм зависи от факторите на ФИП, определящи структурата на изречението. Най-важен фактор в писмената комуникация е непосредствено предходният лингвистичен контекст, а понякога и следходният. Той е директно свързан с качеството на информацията, кодирана в изреченските елементи – контекстно зависимите елементи кодират стара информация, а контекстно независимите, нова.

Семантичният фактор и линейността се вземат под внимание в специфичния контекст на изречението. Следователно, семантичната „тежест“ на един пълнозначен лексикален елемент може да отхвърли линейността, както става при определенията, за които се смята, че усилват значението на антецедента си; също така, интензифициращите и/или „снижаващите“ обстоятелствени пояснения се считат за лексикални средства на ФИП, способни да усилват семантичното съдържание. Следвайки Фирбас (1992: 66-69) считаме, че обстоятелствените пояснения, които са контекстно независими, изпълняват динамичната семантична функция на *спецификация*, появяващи се главно, но не единствено, в края

на изречението. От друга страна, обстоятелствените пояснения, които са контекстно зависими ги разглеждаме като изпълняващи динамичната семантична функция на *задаване на обстановката*, като се появяват предимно в начална позиция.

Модалните изрази, изреченските обстоятелствени изрази и съюзите принадлежат към *същинския преход*. Към същинския преход принадлежат също и темпорално-модалните експоненти, т.е. категориалните експоненти на глагола. При отсъствие на комплементация, понятийният (съдържателният) компонент на глагола обикновено се рематизира, защото въвежда нова информация и осъществява целта на комуникацията. Според линейната модификация (линейността), в отсъствието на инверсия или синтактични фокусиращи средства,³⁰ глаголната комплементация е успешен конкурент на глагола и извежда комуникацията стъпка напред, като обикновено получава рематичен фокус (rhetic focus). Контекстно независимите адвербиални изрази, появяващи се в края на дистрибуционното поле, са успешни конкуренти на глагола и обикновено имат най-висока степен на комуникативен динамизъм. В отсъствието на успешни конкуренти глаголът осъществява комуникацията и получава рематичния фокус. Елементи, носещи стара информация могат да получат *изтъкнатост* (prominence), поради действието на някое синтактично фокусиращо средство или поради действието на линейността. Това може да се случи например, при прав граматичен словоред, но маркиран, регресивен комуникативен словоред, когато ремата е в първа позиция, а темата е след нея; или когато темата и ремата носят стара информация, т.е. ремата е в крайна позиция, но кодира стара информация.

Разграничението, което Грънчаров прави между два типа комуникативен център, се използва в дисертацията в терминологично по-конкретен вариант. Следвайки го, приемаме, че фокусът винаги попада върху елемент, носещ нова информация, т.е. върху същинската рема. Това, което той нарича *тематична изтъкнатост* (thematic prominence) се постига най-вече чрез синтактични средства на ФИП и попада върху елементи, носещи стара информация, функциониращи като проста тема или проста рема. Под *тематична* в този смисъл Грънчаров разбира принадлежащ към тематичната (комуникативната) структура на организация на изречението, а не като принадлежащ към *темата*. Тъй като в работата си не разглеждаме фокусиращи синтактични средства на ФИП, дори може да се каже, че такива почти не се срещат при кондензираните структури, ние използваме понятието *изтъкнатост* диференцирано: *рематична изтъкнатост* (rhetic prominence) попада върху елементи, носещи стара информация, функциониращи като рема, а *тематична изтъкнатост*

---

³⁰ Така нареченото *основно разпределение на комуникативен динамизъм* (basic distribution of CD).

(thematic prominence) попада върху елементи, носещи стара информация, функциониращи като тема. По този начин в комуникативната структура на изречението може да се получат комбинации между три комуникативни центъра – рематичен *фокус* върху елементи, носещи нова информация и *рематична* или *тематична изтъкнатост* върху елементи, носещи стара информация, функциониращи съответно като рема или тема. За яснота и последователност, използваме следните означения, приети с малки адаптации от модела на Грънчаров (2010):

T – проста тема

R – проста рема

T(Pr) – тематична изтъкнатост, попадаща върху елемент, носещ стара информация, функциониращ като тема

R(Pr) – рематична изтъкнатост, попадаща върху елемент, носещ стара информация, функциониращ като рема

R(F) – рематичен фокус, попадащ върху елемент, носещ нова информация, функциониращ като същинска рема

Tr – елементи от прехода

TrPro³¹ – същински преход

Th – сложна тема (дистрибуционно субполе)

Th [...] – сложна тема с елементите й (дистрибуционно субполе)

Rh – сложна рема (дистрибуционно субполе)

Rh [...] – сложна рема с елементите й (дистрибуционно субполе)

Следваме констатацията на Грънчаров, че в начална позиция ремата винаги носи нова информация и реализира регресивна комуникативна структура, защото в противен случай разликата между тема и рема се неутрализира. Информационният критерий в такива случаи взема надмощие над позиционния. Елемент, който носи нова информация, може да функционира като тема само в изолирани изречения, без контекст, когато само позиционният критерий определя кой елемент каква комуникативна роля има. Такива случаи са изключително редки в действителност – това са първите изречения в романите и разказите, които откриват повествованието или когато анализираме изречение без контекст, на базата на статичните му характеристики, което не представлява надежден комуникативен анализ.

---

³¹ Transition Proper

В резултат на взаимодействието на факторите на ФИП, както и на синтактичните, морфологичните и лексикални средства на ФИП, приемаме, че изречението може да има, макар и не задължително, повече от един комуникативен център – комбинация от гореспоменатите възможности. Задължително е обаче, изречението да има поне един комуникативен център, за да реализира целта на комуникацията.

5.2. Семантичната и комуникативно-информационната структура на изречението при семантико-синтактична и при синтактична кондензация

Анализът на комуникативно-информационната структура при *семантико-синтактична* кондензация обхваща следните синтактични кондензирани структури, без собствен подлог:

- Комплекси с причастия, най-често в ролята на обособени определения, обособени предикативи и обособени обстоятелствени пояснения
- Комплекси с инфинитив в ролята им на подлог, допълнение, предикатив, определение, обстоятелствено пояснение
- Герундийни комплекси като подлог, допълнение, предикатив, определение, обстоятелствено пояснение

Броят на тези кондензирани структури е сравнително голям и не е възможно да се анализират изчерпателно в рамките на тази дисертация. Като пример разглеждаме комуникативно информационната структура на комплексите с причастия, които са подробно представени в раздел 6.1.1. на дисертацията. Поради липса на място, тук ще представим един пример от ръчно събрания корпус.

Perhaps hearing Elena's approach, the crouched figure turned towards her. (E. George)

В това изречение се реализира прогресивна комуникативна структура (Th→Rh). Причастната структура съдържа *статичен* (stative) глагол и функционира като обстоятелствено пояснение за причина. В главното изречение, което функционира като рема, според линейността, глаголят има най-висока степен на комуникативен динамизъм, тъй като предложната фраза *towards her* е контекстно зависима. Поради крайната си позиция, тя получава рематична изтъкнатост, а глаголят *turned* получава рематичния фокус. Причастният комплекс реализира тематично дистрибуционно субполе (сложна тема), в което причастието *hearing*

служи за преход, а най-динамичният елемент е съществителното *approach* по силата на линейната модификация. Тъй като е контекстно зависимо, но функционира като рема, съществителното получава рематична изтъкнатост.

Perhaps hearing Elena's approach	the crouched figure turned towards her
Th	Rh

<Perhaps hearing Elena's approach>

Th [TrPro → Tr → Rh [T → R(Pr)]]

Perhaps	hearing	Elena's approach	
		T	R(Pr)
TrPro	Tr	Rh	
Th			

Сложната тема, реализирана от причастния комплекс, е дефектна, защото не съдържа проста тема, той като подлогът на причастиято е изпуснат, т.е. имаме семантична елипса. Отделно се забелязва, че сложната тема съдържа сложна рема³², реализирана от именната фраза *Elena's approach*. Това рекурсивно вграждане на комуникативни субполета ние наричаме *комуникативна кондензация*, вземайки предвид дискусиата на Данеш (1974: 116) за кондензираните изрази³³ и класификацията на Фирбас (1992: 17) за ранговете на комуникативните субполета. Трябва да се отбележи, че няма еднозначно съответствие между *синтактична кондензация* и *комуникативна кондензация*. Синтактичната кондензация, осъществена от нефинитни изреченски структури, често води до комуникативна кондензация, защото образува сложни теми и реми, но те не винаги са рекурсивно вградени. От друга страна, трябва да се има предвид, че не всички комуникативно кондензирани изрази са представени от синтактично кондензирани изрази. От споменатите класификации на Данеш и Фирбас става ясно, че комуникативни субполета и съответно кондензирани изрази, се реализират и от пълни подчинени изречения.

Събраните примери от книгите и електронните корпуси показват предпочитание на кондензираните структури за крайна позиция, което прави възможно тяхното функциониране като сложна рема в рамките на цялото изречение. По отношение на вътрешната им структура важна роля играе контекстът, на базата на който се определя качеството на

³² Фирбас (1992: 17) класифицира именните фрази като комуникативни субполета.

³³ Condensed utterances – тук се има предвид разликата между изказ и изречение (*utterance* и *sentence*).

информацията, носена от отделните изреченски елементи. Важно е да се отбележи, че не се потвърждава общоприетото мнение, че тези структури служат предимно за задаване на обстановката, за фон на събитието на главното изречение, защото поради честата си крайна позиция, те успешно реализират рематични субполета, сложни реми, в които се локализира някой от гореописаните комуникативни центрове, като нерядко това е рематичен фокус.

За повече информация относно техните синтактични функции и семантично-комуникативни реализации, виж раздел 6.1.1. от дисертацията. В раздел 6.1.2. са разгледани комплексите с инфинитив *for...to*, с акцент върху функцията им на подлог и явлението екстрапозиция на инфинитивен изреченски подлог.

Синтактичната кондензация, за разлика от семантико-синтактичната, се реализира от кондензирани структури, съдържащи нефинитни глаголни форми със собствен подлог. Често тези изреченски структури се разглеждат като сложни конструкции. Такива са случаите с *Акузатив с инфинитив*, най-вече конструкцията *for...to*, както и *Абсолютната конструкция*. Тези структури са относително независими в изречението и не функционират като глаголна комплементация. *Акузатив с инфинитив* може да изпълнява ролята на комплемент на някои семантични групи глаголи, като функционира като тяхно сложно допълнение, но в този случай кондензираната структура осъществява комплексна синтактична кондензация. Трябва да се отбележи, че *Акузатив с причастие* не се среща като кондензирана структура на синтактичната кондензация, а само на комплексната синтактична кондензация и то като комплемент при малък брой глаголи – глаголите за директни възприятия.

Конструкцията *for...to*, се е обособила като сравнително независима изреченска част, като се наблюдава известно клиширане на изрази като <for years to come> - с честота от 978 в американския корпус, <for decades to come> - 200, <for generations to come> - 171 и др.

Проследяващата нишка <for [*n] to [*v]> дава 6569 варианта в извадка от 100, в които инфинитивните подлози са предимно неопределени съществителни в множествено число, като се срещат и разсейващи примери. С лични местоимения, цялата честота на тази конструкция възлиза на 35 593 примера. Като цяло местоименията кодират дадена/стара информация. Тенденцията подлогът в тази конструкция да бъде реализиран от местоимение се подкрепя и от ръчно събраните примери от книгите. Наличието на местоименен подлог на инфинитива означава, че вътрешната комуникативна структура в тези случаи трябва да е предимно прогресивна, като контекстът има окончателната дума. Този извод се

потвърждава от функционалния анализ. Като пример да разгледаме следното изречение от американския корпус:

I wish I could turn back the clock. I wish that these families didn't have to go through this terrible ordeal. It's very hard *for them to understand* that I didn't know the monster that was in my son.

(COCA, 2014/SPOK/ABC)

It's hard *for them to understand*.

Th [T/Tr → R(F)] → TrPro → Rh [T → R(F)]

It's	hard	for	them	to understand
T/Tr	R(F)		T	R(F)
Th		TrPro	Rh	

Това изречение представлява екстрапозиция на инфинитивен изреченски подлог *for them to understand*. Екстрапозицията е фокусиращо синтактично средство – затова изречението без екстрапозиция <For them to understand is hard> би имало съвсем различна комуникативна структура, с фокус върху сказуемното определение *hard*. Грънчаров (2010: 360-363) привежда данни от периода 15^{ти}-20^{ти} век, които сочат към нарастваща употреба на екстрапозиция на подлога, като в повечето случаи това синтактично средство функционира като рематизатор, т.е. служи за локализация на рематичния фокус върху елемент от субполето, реализирано от нефинитната структура, който носи нова информация. В примерите от корпусите в нашето изследване тази структура също много рядко се среща в начална позиция, което потвърждава заключението на Грънчаров.

Конструкцията *for...to* се среща в различни синтактични функции. В следващият пример тя изпълнява ролята на обстоятелствено пояснение за цел:

I have no access to say to Google, "Don't do it. "TrackMeNot, is a typical type of scenario, where you need to engage with someone for something to work. You need to provide information *in order for them to respond*. (COCA, 2015/NEWS/CSMonitor)

You need to provide information *in order for them to respond*.

Th [T → Tr/TrPro → R(F)] → TrPro → Rh [T → R(F)]

<in order for them to respond>

Rh [T → R(F)]

You	need to provide	information	in order for	them	to respond
T	Tr/TrPro	R(F)	TrPro	T	R(F)
Th				Rh	

Главното изречение в примера функционира комуникативно като сложна тема, а нефинитната изреченска структура (обстоятелственото пояснение), като сложна рема. И двете изречения съдържат предимно стара, възстановяема от контекста информация, защото елементите им са споменати в предходния контекст. Само инфинитивът *to respond* носи изцяло нова информация, т.е. не е споменат в предишните изречения. По тази причина, както и по силата на фактора *линейна модификация*, инфинитивът получава рематичния фокус. Когато оценяваме комуникативната структура на изречението, винаги вземаме предвид взаимодействието на факторите на ФИП. В описания пример линейната модификация на речта и контекстът действат в съзвучие и изречението е перспективирано към крайния изреченски елемент, носещ нова информация. Можем да обобщим, че на макро ниво, в рамките на цялото изречение, конструкцията *for them to respond* функционира като комуникативно субполе, реализиращо сложна рема, а на микро ниво, по отношение на вътрешното разпределение на комуникативния динамизъм, то има прогресивна комуникативна структура [T→R(F)].

Абсолютната конструкция е друга кондензирана структура на синтактичната кондензация, която е представена от различни типове: със сегашно причастие, с минало причастие, с инфинитив (според някои автори), и безглаголна. Смята се, че тя може да бъде въвеждана с предлога *with*. Някои автори не смятат случаите на въведени с предлога *with* структури за Абсолютна конструкция, защото тогава тя е зависима структура. Поради тази причина не смятат и варианта с инфинитив за абсолютна конструкция, защото той винаги е въведен чрез предлога *with*.

Съществена разлика се наблюдава между *Абсолютната конструкция*, съдържаща причастие и безглаголната *Абсолютна конструкция*. При последната често се смята, че има елипса на нефинитната глаголна форма, най-често на глагола *be*, което я прави по-гъвкава като конструкция, позволяваща отлагане на подлога, както се вижда от следния пример, зает от Грънчаров (2010: 207):

David appeared in the open door, one hand clutching a sheaf of bills,
under his other arm an account book. (Stone)

Тъй като *Абсолютната конструкция* е самостоятелна изреченска структура, тя има различни синтактични функции в изречението, като

комуникативните ѝ функции зависят изцяло от взаимодействието на факторите на ФИП, най-вече от линейността, т.е. от относителната ѝ позиция спрямо главното изречение. В начална позиция тя реализира сложна тема, а в крайна позиция, сложна рема.

Следващото изречение от книжния корпус представя функционалния анализ на един вид Абсолютна конструкция. Това е случай, когато тази конструкция представлява рематично субполе, сложна рема, с контекстно зависим подлог. Причастията получават рематичния фокус в отсъствието на конкурентна комплементация – допълнения или адвербиали. Подлогът на второто причастие е изпуснат, тъй като е същият като този на първото причастие и това би довело до излишна тавтология.

Bristow turned his face away, *his shoulders heaving and shaking*.
(Galbraith)

Bristow turned his face away	his shoulders heaving and shaking
Th	Rh

< his shoulders heaving and shaking >

Rh [T → R(F)₁ → Tr → R(F)₂]

his shoulders	heaving	and	shaking
T	R(F) ₁	Tr	R(F) ₂
Rh			

Матезиус (1975: 94) посочва, че *Абсолютната конструкция* е доста често срещано явление в писмения английски език, като времевите отношения между действието в главното изречение и действието в конструкцията означават или едновременност, или предварителност. Авторът отбелязва, че от особен интерес са конструкции, чиито подлози се отнасят по някакъв начин към подлога на главния предикат. В такива случаи адвербиалната функция на конструкцията минава на заден план и тя изразява по-скоро атрибутивни отношения, т.е. има функцията на обособено определение към подлога.

В следващия пример съществителното подлог в конструкцията е контекстно независимо, а крайните изреченски елементи са семантично свързани с подлога на главното изречение *she*.

She grabs her bike and crosses the street to the Royal National Park. She's riding, *wind blowing her blond hair back* so you can see the transmitting coil on her head,... (COCA, 2014/FIC/Overland)

Причастието, обаче, има по-висока степен на комуникативен динамизъм, защото неговият контекстно независим подлог не изпълнява динамичната семантична функция на *явление, представено на сцената*, а е по-скоро *носител на качество*, според модела на Фирбас, описан по-горе. Още повече че постфиксът *back* на причастната форма е адвербиал за спецификация и е отложен за края на изречението, където получава рематичен фокус по силата на линейната модификация и отлагането.

<wind blowing her blond hair back>

Rh [T→Tr→Rh₁ [T₁→R(F)₁→T₂]→R(F)]

wind	blowing	her	blond	hair	back
T	Tr	T ₁	R(F) ₁	T ₂	R(F)
		Rh ₁			
Rh					

Оказва се, че *Абсолютната конструкция* може да функционира както като сложна тема, така и като сложна рема, в зависимост от относителната си позиция по отношение на главното изречение. Вътрешната ѝ комуникативна структура зависи от контекстната (не)зависимост на отделните елементи, както и от възможността за отлагане на подлога ѝ при безглаголния вариант.

За дискусията на изреченски герундийни структури със собствен подлог виж раздел 6.2.3. от дисертацията.

6. Семантичната и комуникативно-информационната структура на изречението при комплексна синтактична кондензация

Кондензираните структури при комплексна синтактична кондензация представляват изреченски комплекси в синтактична функция на сложно допълнение, при което се получава застъпване на синтактични функции върху едно и също съществително/прилагателно име. То изпълнява роля на допълнение към главното сказуемо и същевременно е подлог на нефинитната глаголна форма, инфинитива, причастието или герундия. Тъй като са глаголни комплементи, тези структури имат сравнително фиксирана позиция в цялото изречение. Приема се, че подлогът на нефинитната форма винаги я предхожда, но корпусът и релевантната литература привеждат примери на изключения от това общо положение.

6.1. При конструкцията *Акузатив с инфинитив*

В предишната дискусия очертахме трите синтактични деривации при тези структури, които съдържат *Акузатив с инфинитив* и *Акузатив с причастие*. Установихме, че най-силна степен на комплексна синтактична кондензация има при глаголите за директно възприятие и при когнитивните глаголи, следвани от перифразовите каузативни глаголи. Най-слабо изразена е комплексната синтактична кондензация при глаголите за желания, чувства и намерения, селектиращи *for...to* инфинитивен комплемент.

6.1.1. Със статут на CP (Complementizer Phrase)

В традиционната синтактична теория даже и изречения, имащи структури, които селектират комплементизаторна фраза (CP), без движение на главното сказуемо, се смятат за сложно допълнение, като например, при глаголите *want, ask, wish, hope, call*, и др., които, както дискутирахме по-горе, селектират комплементизаторни фрази, като в някои случаи комплементизаторът не се изразява. Това са глаголите, които селектират *for...to* конструкцията, в която *for* е комплементизатор, синонимен с предлога *for*, който понякога е видим (произнесен), а в други случаи е нулев, нереализиран на PF. При тези глаголи смятаме, че комплексната синтактична кондензация е най-слабо изразена, защото генеративният анализ установи, че подлогът на нефинитния глагол не е допълнение на главния предикат, а цялата конструкция *for...to* заема позицията на допълнението. По отношение на изреченската семантика, можем да добавим, че резултатът от действието/събитието, изразено в кондензираната структура не е със сигурност реализиран.

And I think the most important thing is – is that I hold myself accountable. I *don't ask for anyone to forgive me* for what I've done. (COCA, 199/SPOK/Ind_Geraldo)

<I don't ask for anyone to forgive me>

T → Tr → Rh [R → R(F) → T]

<for anyone to forgive me>

Rh [R → R(F) → T]

I	don't ask	for anyone	to forgive	me
		R	R(F)	T
T	Tr	Rh		

Вътрешната комуникативна структура на субполето в гореописания пример е регресивна ($R \rightarrow T$). Може да се очаква фокусът да е привлечен от отрицателната частица при главното сказуемо *don't*. Смиcълът, който глаголът носи, обаче, може да се проследи до предишното изречение, като по този начин контекстът неутрализира семантиката. Рематичният фокус се позиционира върху инфинитива *to forgive*, тъй като неговото допълнение е реализирано чрез местоимението *me*, чийто antecedent е подлогът на главното изречение и следователно то носи стара информация.

Следващият пример показва противоположна вътрешна комуникативна структура – прогресивна.

Another activity our students engage in to sharpen their questioning skills is a game that is similar to the old game show “What’s My Line?” We ask students to write something about themselves no one else in the class would know. (COCA, 2009/ACAD/Education)

<We ask students to write something about themselves>

$T \rightarrow Tr \rightarrow Rh [T \rightarrow R \rightarrow R(R) \rightarrow T(Pr)]$

<students to write something about themselves>

$Rh [T \rightarrow R \rightarrow R(F) \rightarrow T(Pr)]$

We	ask	students	to write	something	about themselves
		T	R	R(F)	T(Pr)
T	Tr	Rh			

В този пример подлогът на инфинитива е контекстно зависим, защото е споменат в предишното изречение. Глаголите са обикновено рематични и в този случай инфинитивът има по-висока степен на комуникативен динамизъм от подлога си. Неопределителното местоимение *something* е контекстно независимо и, макар че е много общо и семантически „леко“, то получава рематичния фокус. Това разсъждение се подкрепя от последващия контекст, който въвежда относително подчинено изречение към него *no one else in the class would know*.³⁴

6.1.2. Със статут на TP (Tense Phrase) или по-ниска фраза

Такива са кондензираните структури при глаголите за директни възприятия, като *see*, *hear*, *watch*, *find*³⁵ и когнитивните глаголи за

³⁴ В писмената комуникация последващият контекст също може да играе роля във ФИП.

³⁵ Матезиус определя *find* като глагол за възприятие.

индиректно възприемане, познаване като *believe, expect, suspect*. Техните комуникативно-информационни структури се разглеждат подробно в раздел 7.1.2., 7.1.2.1., и 7.1.2.2. от дисертационния труд. Тук ще разгледаме следния пример:

I saw *Rozanov glance discreetly* at his watch. (BNC, AE0 2228)

$T \rightarrow Tr \rightarrow Rh [T \rightarrow Tr \rightarrow R(F) \rightarrow R(Pr)]$

I	saw	Rozanov	glance	discreetly	at his watch
		T	Tr	R(F)	R(Pr)
T	Tr	Rh			

Цялото изречение, което е първично дистрибуционно поле съдържа сложна рема (Rh). Неговата макроструктура е прогресивна: $T \rightarrow Tr \rightarrow Rh[...]$. Комплексната рема, която е дистрибуционно субполе, също има прогресивна комуникативна структура: $Rh[T \rightarrow Tr \rightarrow R(F) \rightarrow R(Pr)]$. Подлогът *Rozanov* на краткия инфинитив е участник, споменат в повествованието и е контекстно зависим. Инфинитивният глагол *glance* има по-висока степен на комуникативен динамизъм от подлога си и в отсъствието на успешни конкуренти, като контекстно независими комплементи или адвербиали, той има шансове да осъществи комуникативната цел. Контекстно независимото обстоятелствено пояснение *discreetly* поради семантиката си и сравнително късната позиция в субполето, изпълнява динамичната семантична функция на спецификация и извежда комуникацията една стъпка напред от глагола. То получава съответно рематичния фокус, защото крайното предложно допълнение е контекстно зависимо и получава само рематична изтъкнатост. В този случай и първичното (макро) и вторичното (микро) дистрибуционно субполе са рематични.

Според контекстната (не)зависимост на подлога на инфинитива се наблюдават и регресивни комуникативни субполета. В следващия пример комуникативното субполе е регресивно, макар че първичното дистрибуционно поле е прогресивно. Това се дължи на контекстно независимия подлог на инфинитива *a car*, който носи нова информация и получава рематичния фокус.

Strike watched *a car* roll slowly down the street below, and pause halfway along. (Robert Galbraith)

Strike watched *a car* roll slowly down the street.

$T \rightarrow Tr \rightarrow Rh [R(F) \rightarrow Tr \rightarrow R \rightarrow T(Pr)]$

<*a car* roll slowly down the street>

Rh [R(F) → Tr → R → T(Pr)]

Strike	watched	a car	roll	slowly	down the street
T	Tr	R(F)	Tr	R	T (Pr)
		Rh			

When Rebus climbed the stairs to his flat, he found *someone* huddled in his doorway. (Ian Rankin)

В горепосочения пример подлогът на причастието е контекстно независим и поради тази причина вътрешната комуникативна структура на причастната нефинитна конструкция е регресивна [R→R(F)→T(Pr)]. Подлогът *someone* е неопределен и прекалено общ; по тази причина той е в полето на ремата, но семантичната „тежест“ на причастната форма *huddled* надделява и тя получава рематичния фокус.

<*someone* huddled in his doorway>

He	found	someone	huddled	in his doorway
T	Tr	R	R(F)	T(Pr)
		Rh		

В корпусите бяха открити примери, в които глаголите за възприятия селектират *Акузатив с инфинитив* или *Акузатив с причастие*, подлозите на които означават неодушевени същности. Това са случаи, при които имаме отхвърляне на семантичния фактор в полза на комуникативната организация. Като цяло се смята, че подлозите на глаголите за възприятия трябва да се отнасят към одушевени същности. Поради тази причина, в духа на разсъжденията на Матезиус за този тип глаголи, може да постулираме специална комуникативна рамка с глаголи за възприятия, която напомня за рамките на каузативното и екзистенциалното изречение с глагола *have*.

S₁ + Pred (*see, hear, find, feel*) + S₂ + infinitive, participle (present and past)

Следните примери с неодушевени подлози подкрепят тези разсъждения, като трябва да се отчете промяната в общата семантика на изречението от директно възприятие към индиректно умозаключение.

The summer sales had suddenly *seen* it reduced in price by twenty-five percent, and ... (Ian Rankin (b))

One ambulance mounted the pavement, only to *find* itself firmly wedged between the vehicle in front and a concrete lamp post. (Ian Rankin (b))

Подобен е анализът при когнитивните глаголи, глаголите за умозаключение, индиректно възприятие и познание, като *believe*, *suspect*, *prove* и др., както личи от следващия пример:

William had known him since he was “young Dashiell,” had sometimes teased him by using his middle name, Lancelot. He picked up the brandy bottle to refill their glasses. “If you believed me to be the villain, wouldn’t I be in Newgate by now?”³⁶

(COCA, 2008/FIC/Bk:BlackSilk)

Комуникативната структура *If you believed me to be the villain* е реализирана синтактично чрез подчинено условно изречение в начална позиция. То съдържа сложна тема, а главното изречение функционира като сложна рема. Цялото изречение има прогресивна комуникативно-информационна структура от типа Th[...]→Rh[...].

If you believed me to be the villain	wouldn’t I be in Newgate by now
Th	Rh

Първичната сложна тема съдържа вторична сложна структура, представена от кондензирания комплекс <*me to be the villain*>, който е субполе и функционира като сложна рема, която има прогресивна вътрешна комуникативна структура. Подлогът на инфинитива, местоимението *me* е контекстно зависимо и има нисък комуникативен динамизъм. Копулата *to be* служи като преход, а предикативното съществително *the villain* в крайна изреченска позиция получава рематична изтъкнатост в резултат на действието на линейната модификация. То е споменато в предходния контекст (изречения) и затова не получава рематичен фокус.

TrPro → Th [T → Tr → Rh [T → Tr → R(Pr)]]

If	you	believed	me	to be	the villain
TrPro	T	Tr	T	Tr	R(Pr)
			Rh		
	Th				

Друг пример от електронния корпус на съвременния американски вариант на английския език илюстрира рядко срещана употреба на глагола *suspect*, последван от сложно допълнение – в повечето случаи търсачката дава примери за *suspect* като съществително или атрибутивно съществително.

³⁶ Курсивът е мой.

So of the acts it is alleged he committed... Ms-COTELLESSE: Mm-hmm.
 RIVERA:... how many rapes is he suspected? Ms-COTELLESSE: The
police suspect him to be part of at least 20 others, ...
 (COCA, 1998/SPOK/Ind_Geraldo)

T→Tr→Rh

The police	suspect	him to be part of at least 20 others
T	Tr	Rh

<him to be part of at least 20 others>

Rh₁ [T → Tr → Rh₂ [R → R(F)]]

Горното субполе е сложна рема, която има прогресивна вътрешна комуникативна структура. Изречението представлява класически пример за това как факторите на ФИП понякога работят в „сътрудничество“ за реализирането на комуникативната цел. Квантификаторната фраза *20 others* е в крайна изреченска позиция, не е контекстно зависима, т.е. носи нова информация и е модифицирана от лексикалния интензификатор *at least*, който е лексикално средство на ФИП. Може да обобщим, че факторите контекст, линейност и семантика действат еднопосочно към комуникативната цел. По този начин, при отсъствието на синтактични средства на ФИП, като граматически инверсии и фокусиращи конструкции, рематичният фокус се реализира върху квантификатора *20 others*:

him	to be	part of	at least 20 others
T	Tr	R	R(F)
		Rh ₂	
Rh ₁			

6.1.3. Със статут на CP, като главният предикат се приобщава към функционална опора „лек“ глагол (v)

Това са така наречените предикати с контрол на нулевия подлог от допълнението,³⁷ дискутирани по-горе. Тези кондензирани структури са характерни за перифразовите каузативни глаголи като *cause*, *force*, *persuade* и др. Тези глаголи, за разлика от други каузативни глаголи като *have*, *get*, *make*, които образуват сложни конструкции, не позволяват друга

³⁷ Object Control Predicates

комплементация, означаваща събитие, освен чрез инфинитивен комплекс. Всички глаголи от групата са задължително транзитивни, но за *cause* инфинитивният комплемент е също задължителен. Интересно е, че глаголят *cause*, който дава наименованието на групата, се държи доста по-различно – изследването установява случаи на отлагане на подлога на неговия инфинитивен комплемент.

He persuaded her.   He forced her.   *He caused her.

“On arriving at Luxor, *I caused to be arrested one Ahmed Abd-er-Rasoul*, an Arab guide and dealer, ...

(COCA, 2003/ACAD/Archaeology) – Отлагане на подлога на инфинитива

В тези структури функционалният анализ стига до същите принципни резултати, както при останалите случаи на *Акузатив с инфинитив* – те най-често служат за приобщаване на сложната рема към темата на главното изречение³⁸; също така, тяхната вътрешна структура зависи от контекстната (не)зависимост на подлога на инфинитива, както и от наличието на синтактично средство на ФИП, каквото е отлагането на подлога. В следния пример първичното дистрибуционно поле е прогресивно; прогресивно е и вторичното субполе, представено от кондензирана синтактична структура. Елементът *questions* в крайна позиция е загатнат още в значението на глагола *ask* и е предсказуем; затова под въздействието на линейността той получава рематична изтъкнатост. Рематичният фокус попада върху определението *agitated*, което е засилено с адвербиален интензификатор *increasingly*, който в случая е лексикално средство на ФИП.

Caroline greeted him with hostile surprise. “We weren’t expecting to see you until winter,” she said. She did not at first admit that David was gone. Instead *she forced him to ask several increasingly agitated questions* until he realized the truth.

(COCA, 2012/FIC/Bk: SimpleMurder)

She forced *him to ask several increasingly agitated questions*.

T → Tr → Rh₁ [T → Tr → Rh₂ [T → R → R(F) → R(Pr)]]

She	forced	him	to ask	several	increasingly	agitated	questions
		T	Tr	T	R	R(F)	R(Pr)
T	Tr	Rh ₂					
		Rh ₁					

³⁸ В предишната дискусия описахме това твърдение на Матезиус.

Аналогична е комуникативната структура на следващия пример:

Even though she didn't want Harrison to get a motorcycle, *she persuaded him to exchange a boss black BMW* for the classic but now rare beige. (COCA, 2000/NEWS/Atlanta)

She persuaded him to exchange a boss black BMW.

$T \rightarrow Tr \rightarrow Rh_1 [T \rightarrow Tr \rightarrow Rh_2 [R(F) \rightarrow R]]$

She	persuaded	him	to exchange	a boss black	BMW
				R(F)	R
		T	Tr	Rh ₂	
T	Tr	Rh ₁			

6.2. При екзистенциална и каузативна конструкция с глагола *have*

Тъй като в тази разработка ние приемаме, че синтактичната кондензация се осъществява чрез нефинитни глаголни форми на нивото на изречението, можем да представим обединен формален израз на двете конструкции с глагола *have* – екзистенциалната и каузативната, където S_1 е подлогът на главното изречение, S_2 е подлогът на нефинитната глаголна форма, а O е допълнение на главния предикат и съвпада с S_2 :

$S_1 \rightarrow have \rightarrow S_2/O \rightarrow bare/to\text{-}infinitive, present\ participle, past\ participle$

Предвид разбирането ни за кондензация на синтактично ниво, горният формален израз изключва другите възможни комплементации, като например различни предикативни фрази, изразени с прилагателни и наречия. За повече детайли по този въпрос виж раздел 7.1.3.1. от дисертацията.

По-долу ще разгледаме по един пример от двете употреби на конструкцията.

Why did the girl keep him? If she doesn't care for him, she could *have had him adopted*. (Ruth Rendell) – каузативна конструкция с глагола *have*

<she could have had him adopted>

$T \rightarrow Tr/TrPro \rightarrow Rh [T \rightarrow R(F)]$

she	could have had	him	adopted
T	Tr/TrPro	T	R(F)
		Rh	

Her baby might only *have her to care for it*, and if that happened she would handle it. (COCA, 2004/FIC/BkJuv:MidassBride) – екзистенциална конструкция с глагола *have*

Her baby might only *have her to care for it*.

T → Tr → Rh [R(Pr) → Tr → T]

Her baby	might (have)	~~only~~ have	(only) her	to care	for it
T	Tr	R(Pr)		Tr	T
		Rh			

Горният пример е интересен, защото представлява регресивна комуникативна структура на субполето, реализирано от синтактичната кондензирана структура. Това се дължи на употребата на лексикалното средство на ФИП *only*. Той също показва една тенденция за позиционирането на лексикалния интензификатор *only*, който в този пример цели да постави фокус върху *her*, а не върху глагола *have*, както би могло да се схване от позицията му в изречението. Тенденцията е налице, защото очевидно фиксираната употреба на интензификатора *only* след подлога или след първия спомагателен глагол не пречи на правилната интерпретация на съобщението.

6.3. При конструкцията *Акузатив с причастие*

Малка група глаголи, глаголите за директни възприятия, вземат сложно допълнение, което се реализира от нефинитна комплементация чрез конструкцията *Акузатив с причастие*, като причастието е или сегашно, или минало. При обсъждането на причастните изреченски структури в дисертацията само бегло се споменават аспектуалните различия между двата вида причастни комплемента, тъй като те не са предмет на изследването – сегашното причастие, за разлика от инфинитива, като комплемент на глаголи за възприятие, представя само момент от действието, част от него, докато инфинитивът представя действието цялостно. Споменава се, също, че причастието като комплемент се среща рядко в миналата си форма, като употребата му в този случай означава постижение, съотнесено към настоящето или резултат. Комплементите с

причастни форми позволяват отлагане на подлога, което е синтактично средство на ФИП, тъй като представлява словоредно разместване.

6.3.1. Със сегашно причастие

Раздел 7.2.1. от дисертацията разглежда резултатите от корпусите за честотата на тази конструкция с глаголите *see* и *hear*. Използвани са проследяващи нишки с глаголите в сегашно и минало време, например: <see [*n] [*vg]> - 722 в извадка от 100; <saw [*n] [*vg]> - 359 в извадка от 100 и т.н. Подтвърждават се очакванията тези кондензирани структури да функционират като сложни реми в рамките на цялото изречение, а вътрешните им структури да са регресивни при случаи на контекстно независими подлози на причастията. Когато подлозите са контекстно зависими и кодират стара информация, вътрешната им структура е прогресивна. Ако един контекстно зависим подлог е отложен, в крайна позиция той може да функционира като тема в регресивна структура и да получи тематична изтъкнатост или като рема в прогресивна структура и да получи рематична изтъкнатост. Съответно, ако е отложен подлог, носещ нова информация, той ще функционира като рема и ще получи рематичен фокус. Отново всичко зависи от контекста. Например:

She turned and faced me and I thought I saw tears forming in her eyes.
(COCA, 2006/FIC/LiteraryRev)

<I saw tears forming in her eyes>

T→Tr→Rh [R(F)→Tr→T(Pr)]

I	saw	tears	forming	in her eyes
T	Tr	R(F)	Tr	T(Pr)
		Rh		

Срещат се и примери с прогресивна вътрешна структура с подлози, носещи стара информация, в които поради липса на конкурентна комплементация, комуникацията се перспективира към смисловия компонент на причастията, което получава рематичния фокус. Например:

When she saw him approaching, she lowered her gaze to the canvas before her and began to dab at it with the brush. (BNC, B1X 510)

<when she saw him approaching>

TrPro → T → Tr → Rh [T → R(F)]

When	she	saw	him	approaching
TrPro	T	Tr	T	R(F)
			Rh	

Следващото изречение е пример, в който първичното и вторичното комуникативно поле са прогресивни.

He saw Rebus rubbing at his jaw. (Ian Rankin)

T → Tr → Rh [T → Tr → R(Pr)]

<Rebus rubbing at his jaw>

Rh [T → Tr → R(Pr)]

He	saw	Rebus	rubbing	at his jaw
T	Tr	T	Tr	R(Pr)
		Rh		

Крайният елемент *at his jaw* е контекстно зависим, защото се споменава многократно в повествованието, т.е. той е зависим от по-широкия лингвистичен контекст (context bound) и следователно носи стара информация. Глаголът *rubbing* е също контекстно зависим, защото това действие се споменава нееднократно в текста. Тъй като всички елементи са контекстно зависими и носят стара информация, линейният фактор и позиционният критерий определят степените на комуникативен динамизъм и реализират крайната фраза *at his jaw* като рема на дистрибуционното субполе. Тъй като фразата носи стара информация, получава само рематична изтъкнатост R(Pr).

6.3.2. С минало причастие

Минков (1958) твърди, че комплементи с *Акузатив с минало причастие* се срещат по-рядко отколкото комплементи с *Акузатив с инфинитив* или с *Акузатив със сегашно причастие*. Това наблюдение се потвърждава от данните от корпусите.

В раздел 7.2.2. от дисертацията подробно са представени резултатите от корпусите, както и функционалният анализ на някои от примерите. Проследяващите нишки в тези случаи са, например: <see [*n] [*vn]> - 203 и <saw[*n] [*vn]> - 124 и др. Както и в случаите на кондензирани структури със сегашно причастие, често комуникацията се перспективира към причастиято, което получава рематичния фокус; ако подлогът му е

контекстно независим, той също може да получи рематичния фокус. В следващия пример семантичната „тежест“ на причастието *drunk* привлича рематичния фокус. Адвербиалите след него изпълняват динамичната семантична функция за *спецификация*, защото са контекстно независими, като крайният елемент получава рематична изтъкнатост по силата на линейността.

Pam said, “Tell his parents *you saw him drunk at a party last week*. You don’t want him to ... (COCA, 2001/FIC)

T→Tr→Rh [T→R(F)→R→R(Pr)]

you	saw	him	drunk	at a party	last week
T	Tr	T	R(F)	R	R(Pr)
		Rh			

В следващия пример кондензираната структура с минало причастие има прогресивна комуникативна структура, защото подлогът на причастието е местоимение, което носи стара информация. Прилагателното *daily* е семантично „тежко“ и получава рематичния фокус. Този анализ се подкрепя от последващия контекст, където се споменава *in uniform*, като по този начин се осъществява смислов контраст.

If Carl Fontaine or *Manohar Bhandari saw him dressed in daily clothes* when everyone was in uniform, he was destined ... (COCA, 2001/FIC)

Manohar Bhandari saw him dressed in daily clothes.

T→Tr→Rh [T→Tr→R(F)→R]

< him dressed in daily clothes >

T → Tr → Rh [T → Tr → R(F) → R]

Manohar Bhandari	saw	him	dressed	in daily	clothes
T	Tr	T	Tr	R(F)	R
		Rh			

6.4. Отлагане на подлога на инфинитива и причастието в кондензираните структури

Въпреки съществуващото разпространено мнение, че подлозите винаги са предпоставени спрямо нефинитните глаголни форми, ние открихме в релевантната литература и в корпусите примери на отлагане на подлозите

в кондензирани структури на комплексна синтактична кондензация. Още Минков (1958: 231) говори за такива случаи, а Грънчаров (2010: 179) привежда примери от Ранния модерен английски за отлагане на инфинитивния и причастния подлог.

В съвременния английски език такива примери за отлагане на подлога на инфинитива открихме в електронните корпуси единствено при глагола *cause*. Те са разгледани по-подробно в раздел 7.1.3.2. от дисертацията. За разлика от подлозите на инфинитива, подлозите на причастията се поддават по-лесно на отлагане в по-крайна позиция, като например в следното изречение:

Shan felt growing in him a profound distaste for all living things, including himself. (COCA, 1993/FIC/BkSF:Xanadu)

T→Tr→T1→Rh1 [R(F)→R]→Rh2 [R(Pr)→R]

Shan	felt growing	in him	a profound distaste		for all living things	
T	Tr	T ₁	R(F)	R	R(Pr)	R
			Rh ₁		Rh ₂	

Раздел 7.4. от дисертационния труд дискутира функционалните характеристики на изреченските герундийни комплекси и глаголи с разнообразна комплементация.

7. Приноси на дисертационния труд:

Във връзка с изясняването на теоретичните параметри, засягащи явлението синтактична кондензация и комплексна синтактична кондензация:

I. Прави се разграничение между *синтактична елипса* и *синтактична кондензация* на базата на съществуващата литература по изследвания проблем и на базата на синтактични диагностични тестове. В релевантната лингвистична литература често тези две понятия се сместват.

II. Очертават се *параметрите на синтактичната кондензация*, като чрез синтактична диагностика, включваща разместване, координиране, превръщане в страдателен залог, изпускане на изреченски елементи и др., се определя (не)изреченският статут на кондензираните структури и синтактичният статут на съществителното/местоимението пред нефинитната глаголна форма. Изводите се правят въз основа на най-съвременни разработки на генеративния синтаксис.

III. *Дефинира се* кондензацията, действаща на синтактично ниво.

IV. *Класифицира се* кондензацията, действаща на синтактично ниво от а) структурна гледна точка и б) от комуникативна гледна точка. Определят се степени и рангове на кондензация.

V. Дефинират се и се класифицират *кондензаторите* и *кондензираните структури*, техните характеристики и синтактични функции.

VI. Прави се разграничение между *синтактична* и *комуникативна* кондензация.

Във връзка с изследването на функционалните характеристики на семантичните, комуникативно-информационни структури, получени в резултат на различните видове синтактична кондензация:

VII. Въз основа на примери от електронни и ръчно подбрани корпуси се установи, че не може категорично да се твърди, че кондензираните структури служат изключително за задаване на обстановката (*setting*), и че предимно задават информация на заден план (*background*), служейки за тема. Много често структурите на комплексната синтактична кондензация имат рематичен характер в рамките на цялото изречение, а вътрешната им структура изцяло зависи от взаимодействието на факторите на Функционалната изреченска перспектива (ФИП).

VIII. Въпреки преобладаващото мнение, че подлогът на инфинитива в конструкцията *Акузатив с инфинитив* е винаги предпоставен и не се отлага след инфинитива, в корпусите намерихме немалко примери от съвременния английски език за случаи на отлагане на подлога на инфинитива на глагола *cause*. Това е синтактично средство на ФИП за рематизиране и/или актуализиране на подлога, което заедно с факторите на ФИП позволява по-голяма гъвкавост при обработката и представянето на информацията в изречението.

IX. Изследването установи по-голяма податливост на отлагане от страна на подлозите на причастията в конструкцията *Акузатив с причастие* при глаголи за директни възприятия.

По точка VII. и VIII. смятаме да продължим да работим с цел да установим защо точно глаголът *cause* и причастията комплемементи позволяват такава подвижност вътре в структурите, каквато е отлагането на подлога.

X. Изясняването на теоретичната проблематика има пряко отношение за практическата употреба на езика, за внасяне на яснота при спорни езикови употреби, като в следния пример на хиперкорекция, където трябва да

имаме предвид, че подлозите на нефинитните глаголни форми са в акузатив, а не в номинатив:

..., which has caused you and I to cross paths. (Youtube, Astrology Answers)

..., which has caused you and me to cross paths.

В отделна статия сме разгледали критично проблема за кондензираните структури и по отношение на използване на пълния определителен член при *да*-комплементи в българския език³⁹, особено в случаи на две приемливи употреби, както се установява в следните примери, като сме предложили решение за практическата употреба:

Видях учителят/той да идва.

Видях учителя/го да идва.

---

³⁹ Виж втората публикация по темата на дисертацията.

8. Приложение 1. Видове кондензация и кондензирани структури

Condensed Structures	Type of condensation
<ol style="list-style-type: none"> 1. Subjectless participle clauses 2. Subjectless infinitive clauses 3. Subjectless gerundial complexes 	Semantico-syntactic condensation
<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>For ... to ...</i> infinitive construction in non-complement positions 2. Infinitive clauses introduced by <i>with</i> 3. The Absolute Construction 4. Clausal Gerunds in non-complement positions 	Syntactic condensation
<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Accusativus cum Infinitivo</i> with TP status or lower - perception verbs like <i>see</i>, cognition verbs like <i>believe</i> 2. <i>Accusativus cum Infinitivo</i> with CP status - periphrastic causative verbs like <i>persuade</i>, <i>force</i> 3. <i>Accusativus cum Infinitivo</i> with CP status – volition verbs (of desire, feeling, intention) like <i>want</i>, <i>approve</i> 4. <i>Accusativus cum Participio</i> - perception verbs 5. <i>Accusativus cum Participio</i> - some other verbs like in <i>want it brought</i>; <i>want them waiting</i>; <i>want it painted red</i>) 6. <i>Clausal Gerunds</i> as complements 	Complex Syntactic Condensation

9. Публикации по темата на дисертацията

1. **Грънчарова, С. 2010:** Grancharova, S. *A Functional and/or formal perspective in linguistic description and linguistic communication*, В сборник с доклади от юбилейна международна конференция. Том 4. Варна: Издателство „Наука и икономика” на Икономически университет, 2010. 202 – 213.
2. **Грънчарова, С. 2010:** Грънчарова, С. *Изгубени в синтактичната кондензация: Как да членуваме*. В сборник с доклади от Националната конференция по проблемите на съвременната българска книжовна норма „Актуални проблеми на съвременната българска книжовна норма”, Пловдив: Издателство „Контекст”, 26-27 ноември 2010 г. 133 – 147.
3. **Грънчарова, С. 2010:** Grancharova, S. *Ambiguity with some cases of secondary predication*. Plovdiv: Plovdiv University Press, Scientific Works – Philology, vol.48, book 1, part B, 2010.

10. Библиография, цитирана в автореферата

Байбър, Д. et al. 2002. Biber, D. et al. *Longman student grammar of spoken and written English*. London: Longman, 2002.

Байбър, Д. et al. 1999. Biber, D. et al. *Longman grammar of spoken and written English*. Harlow: Pearson Education Limited, 1999.

Бархударов, Л., Штеллинг, Д. 1973. Barhudarov, L., D. Shteling. *Грамматика английского языка*. Москва: Высшая школа, 1973.

Бархударов, Л. 1966. Barhudarov, L. *Structure of the simple sentence in contemporary English*. Moscow: "Higher School" Publishing House, 1966.

Бояджиев, Куцаров, Пенчев 1999: Бояджиев, Т., И. Куцаров, Й. Пенчев. *Съвременен български език*. София: ИК Петър Берон, 1999.

Вахек, Й. Vachek, J. 2014. *Remarks on the dynamism of the system of language*. In: Jan Chovanec, "Chapters from the history of Czech functional linguistics". Brno: Masarykova Univerzita, 2014, pp 54-63.

Вахек, Й. Vachek, J. Some thoughts on the so-called complex condensation in Modern English.

https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/100224/A_Linguistica_031955-1_8.pdf?sequence=1 (2012)

Грънчаров, М. 2010. *Синтактични средства на функционалната изреченска перспектива, локализиращи комуникативно-информационния фокус на изречението в модерния английски книжовно-литературен език (15ти – 20ти в.)*. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 2010.

Данеш, Ф. 1974. Daneš, F. *Functional Sentence Perspective and the organization of the text*. In: František Daneš, ed.: *Papers on Functional Sentence Perspective*. Prague, pp 106-128.

Душкова, Л. 2015. Dušková, L. *From syntax to text: The Janus face of Functional Sentence Perspective*. Prague, Charles University: Karolinum Press, 2015.

Дизел, Х. 2004. Diessel, H. *The acquisition of complex sentences*. Cambridge: CUP, 2004.

Игън, Т. 2008. Egan, T. *Non-finite complementation: a usage-based study of infinitive and –ing clauses in English*. Amsterdam: Editions Rodopi B.V., 2008.

Еймийн, У. 2008. Ameen, W. 2008. *Unembedded dependent clause structures*. (2013) <<http://www.iasj.net/iasj?func=fulltext&aId=43612>>

Йесперсен, О. 2006. Jespersen, O. *Essentials of English grammar*. London: Routledge, 2006.

Йесперсен, О. 1984. Jespersen, O. *Analytic syntax*. Chicago: University of Chicago Press, 1984.

Йесперсен, О. 1958. Jespersen, O. *The philosophy of grammar*. London: George Allen & Unwin Ltd., 1958.

Йесперсен, О. 1954. Jespersen, O. *A modern English grammar*. London: George Allen and Unwin, 1954.

Куърк et al. 1994. Quirk, R, S. Greenbaum et al. *A comprehensive grammar of the English language*. New York, Longman Group UK Limited, 1994.

Куърк et al. 1985. Quirk, R., S. Greenbaum, G. Leech, and J. Svartvik. *A comprehensive grammar of the English language*. London: Longman, 1985.

Куърк et al. 1972. Quirk, R., S. Greenbaum et al. *A grammar of contemporary English*. London: Longman, 1972.

Лийч, Дж. 1981. Leech, G. *Semantics*. Middlesex: Penguin Books.Ltd., 1981.

Макшейн, М. 2005. McShane, M. *A Theory of ellipsis*. Oxford: Oxford University Press, 2005.

Матезиус, В. 1975. Mathesius, V. *A functional analysis of present day English on a general linguistic basis*. Prague: Academia Publishing House of the Czechoslovak Academy of Sciences, 1975.

Милър, Дж. 2011. Miller, J. *A critical introduction to syntax*. London: Continuum International Publishing Group, 2011.

Минков, М. 1958. Mincoff, M. *An English grammar*. Sofia: State Publishing House “Science and Art”, 1958.

Новакова, А. 2008. Nováková, A. *Non-finite structures as a means of condensation* (thesis).

<http://dspace.upce.cz/bitstream/handle/10195/29867/NovakovaA_Non-finite?sequence=1> (10.09.2012)

Носек, И. 1964. Nosek, J. *Notes on syntactic condensation in modern English.* // Travaux Linguistique de Prague, vol. 1, 1966, pp 281–288.

Петрликова, Й., Petrlíková, J. 2007. *The gerund in the function of sentence condenser.* // Linguistica Pragensia, vol. 17, 2007, pp 17-30. 2007.

Попа, Е. 2008. Popa, E. *Non-finite and verbless clauses: Textual values.* <http://www.lingv.ro/resources/scm_images/RRL-03-2008-Popa.pdf> (2012)

Радфорд, А. 2004. Radford, A. *Minimalist syntax: Exploring the structure of English.* Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

Слюсарева, Н. 1981. Slyusareva, N. *Проблемы функционального синтаксиса современного английского языка.* Москва: Наука, 1981.

Фелсър, К. 2000. Felser, C. Aspectual complement clauses and the (un)availability of verb raising. // *Verbal Projections.* Ed. Janssen, H. Tübingen: Niemeyer, 2000:163–193 .

Фелсър, К. 1999. Felser, C. *Verbal complement clauses: A Minimalist study of direct perception constructions.* Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1999.

Фирбас, И. 1992. Firbas, J. *Functional Sentence Perspective in written and spoken communication.* Cambridge: Cambridge University Press, 1992.

Халидей, М. 1994. Halliday, M.A.K. *An introduction to: Functional grammar.* London: Edward Arnold, 1994.

Халидей, М. 1970. Halliday, M.A.K. *Language structure and language function.* In: John Lyons, ed.: *New Horizons in Linguistics*, Penguin Books, pp 140–165.

Чомски, Н. 1995. Chomsky, N. *The Minimalist Program.* Cambridge, Mass.: MIT Press, 1995.

Юнкова, Б. 2008. Junková, B. *Means of sentence condensation in written journalism.* <www.rastko.rs/filologija/stil/2008/22Junková.pdf> (2010)

Янигова, С., Janigová, S. 2008. *Syntax of -ing forms in legal English.* Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, 2008.

11. Корпуси

ЕЛЕКТРОННИ КОРПУСИ:

British National Corpus:

<<http://www.natcorp.ox.ac.uk/>>

<<http://bncweb.lancs.ac.uk/cgi-bin/bncXML/BNCquery.pl?theQuery=search&urlTest=yes>>

Corpus of Contemporary American (COCA) – Mark Davies:

<<http://corpus.byu.edu/coca/>>

КНИГИ ЗА КОРПУСА:

Dan Brown, “Angels and Demons”

Elizabeth George, “For the Sake of Elena”

Ian Rankin (a), “Let It Bleed”

Ian Rankin (b), “Witch Hunt”

David Lodge, “Deaf Sentence”

Ruth Rendell, “All Ends in Tears”

Robert Galbraith (alias J. K. Rowling), “The Cuckoo’s Calling”